ICOMOS HÍRADÓ

a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei

17. évfolyam - 3.szám 2009. június hó

A TARTALOMBÓL

Műemléki Világnap 2009 – Pécs
ICOMOS- és Műemlékvédelmi Citromdíjak

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságának XIX., Tisztújító Közgyűlése - Esztergom

XIV. Tusnádi konferencia – Torockó
- TOROCKÓI DOKUMENTUM -

Jelenik Katalin
(1955-2009)

Békési Népi Építészeti Tanácskozások

Idén ősszel ismét lesz Békési Tanácskozás!
2009. október 1-3

Európai Örökségi Helyszín címet nyert az esztergomi Vitéz János Studiolo

Laudatio

Otto Braasch

részére

a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulatba való,
tiszteletbeli tagként való fölvétele alkalmából

A hetvenes éveit nem taposó, hanem azok fölött szárnyaló Otto Braasch műszaki tanulmányai végeztével vadászrepülő lett, és ezzel egy életre elkötelezte magát a repülés iránt. 1980-tól szabadúszó régész–pilótaként tevékenykedik. Kezdetben Bajorországban a Rainer Christlein-vezette régészeti műemlékfelügyelőség alkalmazásában dolgozott, amikor is megteremtette – nemcsak e szövetségi állam, hanem a Német Szövetségi Köztársaság részére is – a hivatásos régészeti légifelderítés alapjait, majd Baden-Württembergben és másutt tevékenykedett. Kezdettől fogva súlyt fektetett a régészeti lelőhely-felderítés nemzetközi jellegére, hamarosan Európa-szerte motorja lett e kutatásoknak. 1989 után előbb a volt NDK területén, majd hamarosan a volt keleti blokk országaiban kezdeményezett repüléseket, kutatásokat. Így jutott el hazánkba is. 1994-től a Pécsi Tudományegyetem régészeti egységével alakult ki olyan tartós kapcsolata, amelyről elmondható, hogy németországi munkája mellett talán a legjelentősebb lett. A hazai, és azon belül a Pécsi Légirégészeti Tékának nyújtott önzetlen támogatásáért a Pécsi Tudományegyetem 2002-ben díszdoktori címet adományozott neki.

Otto Braasch az európai és a magyarországi régészeti célú légifotózás egyik atyja, népszerűsítője, több ilyen témájú cikk, könyv szerzője, nemzetközi konferenciák rendszeres résztvevője és meghívott előadója. Egyik szervezője és oktatója volt a Balatonkilitin 1996-ban megrendezett légifotós gyakorlatnak, ahol 10 ország 24 kutatója sajátíthatta el a légifotózással kapcsolatos légi és földi alapismereteket. Az európai légifotózás legfontosabb szervezeti egységének, az AARG-nak (Aerial Archaeology Research Group) bizottsági tagja, aki számos hazai és külföldi kitüntetésben részesült. Egyebek mellett 2001-ben megkapta a European Archaeological Heritage díjat. Az elmúlt években több olyan nemzetközi pályázatnak (Raphael és Kultúra 2000 program) volt szervezője és résztvevője, amely számos európai országot, köztük hazánkat segítette fontos légirégészeti kutatásokhoz, új tudományos eredmények megszerzéséhez.

Otto Braasch egy feltörekvő tudományág nemzetközileg kimagasló és elismert alakja. Munkája a magyar régészettudomány számára igen nagy jelentőségű. Ismereteinek és tapasztalatainak, az általa készített értékes légirégészeti fényképanyagnak az átadása, a Pécsi Egyetemmel kialakított szoros munkakapcsolata, és ezáltal a magyarországi légirégészet fellendítésében játszott szerepe méltóvá teszi arra, hogy a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat tagjai közé válassza.

Pécs, 2009. március 30.

Dr. Visy Zsolt
egyetemi tanár

Aktív civil részvétel az örökség megőrzésében - Mechelen, 2009. március 23-24

A műemlékek és műemléki helyszínek megelőző konzerválását és karbantartását segítő hálózat UNESCO elnökségének ünnepélyes beiktatása - Leuven, 2009. március 24-25

Beszámoló

Talán véletlen, de én inkább azt gondolom, hogy kitűnő szervezés eredménye, hogy a két esemény néhány órás átfedéssel követte egymást, és az sem lehet véletlen, hogy számos meghívott előadó és résztvevő mindkét eseményen részt vett, így én is.

A belgiumi **Mechelenben** tartott „Heritage Care through Active Citizenship" (Aktív civil részvétel az örökség megőrzésében) című konferencia, majd a PRECOMOS (PREventive COnservation, Monitoring and Maintenance of Monuments and Sites) a műemlékek és műemléki helyszínek megelőző konzerválását és karbantartását segítő hálózatának Leuvenben zajlott tanácskozása, az örökség megőrzésének két olyan különböző, de egymástól elválaszthatatlan aspektusával foglalkozott, mint a védelem és a fenntartás feladatai illetve lehetőségei.
A mecheleni konferencia a széles értelemben vett kulturális örökség társadalmi értékeiről, valamint a megőrzésük érdekében szükséges társadalmi összefogás fontosságáról szólt az elmélet és a gyakorlat szintjén. Lényegében erről, és ennek módozatairól beszélt az egymást követő, illetve párhuzamosan zajló hat workshop több mint negyven esettanulmányt bemutató előadója. A szekciók címei a civil kapcsolatok szinte minden területét érintették; az örökségi helyszín és közösségek kapcsolataitól az önkéntesek szerepéig, a határokon átlépő kapcsolatoktól az örökségvédő hálózatokig, a média szerepétől az oktatás, nevelés szerepéig. Nem volt könnyű válogatni a témák között, de a civilek munkájának lényegét a legszellemesebben Adriaan Linters az európai ipari örökség hálózatának (E-FAITH) képviselője fogalmazta meg, amikor kijelentette, hogy az örökség sorsa a civilek kezében van, mert megőrzésükkel kapcsolatban csak magukra, és egymásra – ahogy ő fogalmazott „bottom to bottom" - számíthatnak. A frappáns megfogalmazás (szabad fordításban „kéz a kézben") nagy sikert aratott és szinte szállóigévé vált, amit sokszor és sokan, még a záró plenáris ülés összefoglalójában is idéztek.
A plenáris ülések előadói, a flamand állami intézmények, az Európai Bizottság, az Európa Tanács magas rangú tisztségviselői voltak. E mellett felszólalt Dag Mycklebust, aki 2000-ben az európai civil örökségvédők együttműködésének norvég kezdeményezője volt, Bénédicte Selfslagh az ICOMOS főtitkára, Sneska Quaedvlieg-Mihailovic az Europa Nostra képviseletében és még sokan mások. A jeles személyiségek leginkább a közösségek szerepét hangsúlyozták és azt, hogy míg korábban az örökség elsősorban a kulturális politikában töltött be jelentős szerepet, addig manapság egyre inkább politikai tényezővé is válik. A változást, és annak pozitív és negatív hatását nem lehet figyelmen kívül hagyni.

Az örökséggel foglalkozó civil társadalmi szervezetek nemzetközi konferenciája – három flamand civil szervezet (Heemkunde Vlaanderen vzw – Flandriai Helytörténeti Egyesületek Föderációja, VCM-Contactforum voor Erfgoedverenigingen vzw – Örökségi Szervezetek Kontaktfóruma, FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw – kezdeményezésére és szervezésében, számos nemzetközi szervezet, a flamand kormány és az Európai Unió „Europe for Citizens" programja támogatásával zajlott le.
A konferencián, amelynek helyszíne az egykori sörfőzde kulturális és örökségi központtá (sajnos erősen) átalakított épületében volt, 28 országból 160-nál is többen vettek részt. A kétnapos rendezvényt az Európai Bizottság és Mechelen városa is támogatta, és három flamand civil szervezet rendezte.
A záró plenáris ülésen Nico Wouters, a Lamot Örökségi Központ vezetője nyolc pontban foglalta össze a tanácskozás legfontosabb következtetéseit. Az összefoglaló egyebek mellett kitért a kis szervezetek jelentőségére és működési problémáira, a nyelvi nehézségekkel együtt járó működési, kommunikációs és információs nehézségekre, a civilek és a szakemberek viszonyára, a motiváció kérdésére és a fiatal generációk bevonásával összefüggő feladatokra, valamint a nem kívánatos gazdasági érdekek érvényesülésének veszélyeire, a kompromisszumok szükségességére, továbbá a helyi körülmények és a globalizáció kölcsönhatásaira is.

Tijl Vereenooghe, a rendezvény főszervezője, - aki egyébként részt vett és röviden beszámolt a konferencia eredményeiről Leuvenben is - az Európában működő örökségi NGO-k teljes (vagy minél teljesebb) adatbázisának kialakításáról számolt be. Ennek adatai a www.heritage-organisations.eu honlapon kereshetők.

A **leuveni** konferencia mintegy húsz országot képviselő 120 résztvevője az UNESCO elnökségének ünnepélyes beiktatását követően három tematikus szeminárium keretében tekintette át a műemlékek és műemléki helyszínek megelőző konzerválásával és karbantartásával kapcsolatos legfontosabb célokat és feladatokat. Az egymást követő szemináriumok a műemlékek folyamatos karbantartását három különböző, de az eredmény szempontjából egymástól elválaszthatatlan szempont szerint elemezte. A szemináriumok az állapotvizsgálat elméleti, módszertani és technikai feladataiból és az állapotvizsgálatok eredményeit rögzítő dokumentáció készítésének tartalmi kérdéseiből kiindulva foglalkoztak a megelőző karbantartás társadalmi, és végül a jogi és gazdasági aspektusaival is.
Belgiumban, Hollandiában és számos más európai illetve Európán kívüli országban (pl. Ecuador, Egyiptom, Írország. Olaszország) van már a műemlékek rendszeres karbantartásának hagyománya és működő gyakorlata, vagy, - ahogy hazánkban is -, léteznek erre vonatkozó kezdeményezések. 2007 őszén, a leuveni egyetem Raymond Lemaire Konzerválási Központjának és a flandriai „Monumentenwacht" kezdeményezésére megalakult a *műemlékek megelőző és folyamatos karbantartását elősegítő nemzetközi hálózat - PRECOMOS* - (Network on PREventive COnservation, Maintenance and Monitoring of the Monuments and Sites). Így természetes, hogy a Raymond Lemaire Konzerválási Központ adott otthont a műemlékek folyamatos gondozását segítő hálózat UNESCO elnökségének, és nem véletlen, hogy ennek elnöke az egyetem professzora Konrad Van Balen lett. Az ünnepélyes beiktatáson részt vett és köszöntőt mondott Bénédicte Selfslagh az ICOMOS főtitkára is, hiszen a PRECOMOS betűszóban a COMOS az ICOMOS-ra utal. A hálózat létrehozása a Velencei Karta követelményeinek figyelembe vételével és annak szellemében történt. A Velencei Karta preambuluma ugyanis az épített örökség értékeinek és jellegzetességeinek lehető legteljesebb megőrzésével kapcsolatos szakmai kötelezettségekre hívja fel a figyelmet, és a konzerválással kapcsolatban a 4-ik pont konkrétan azt mondja: "A műemlékek konzerválása elsősorban állandó karbantartásukat teszi szükségessé."
A konferencián mintegy húsz előadás hangzott el. A szervezők arra törekedtek, hogy a műemlékek megelőző karbantartásának feladatait a lehető legsokrétűbben mutassák be. Az esettanulmányok a helyszíni vizsgálatok és a dokumentálás korszerű számítástechnikai rendszerei mellett foglalkoztak a követelményekkel is, így mindenek előtt azzal, hogy az eredményes gondozás egyik legfontosabb feltétele a folyamatosság.
A konferencia előadói és az egyes szemináriumok levezető elnökei egyaránt azt hangsúlyozták, hogy a műemlékek fenntartásának és fenntarthatóságának kulcstényezője a folyamatos karbantartás, a tudományosan megalapozott módszerek és a hiteles anyagok alkalmazása. Ehhez azonban mindenek előtt a megelőzés jelentőségét tiszteletben tartó magatartás, megfelelő anyag és technológia alkalmazása, társadalmi együttműködés és az egyedi sajátságokat tiszteletben tartó irányelvek kidolgozása, továbbá folyamatos továbbképzés és tapasztalatcsere lehetőségének biztosítása szükséges. E célkitűzések megvalósítása érdekében jött létre a PRECOMOS hálózat, amelynek munkájában immár 37 európai és Európán kívüli ország vesz részt. A hálózat célja, hogy biztosítsa a nemzetközi együttműködés és a gyakorlati tapasztalatcsere lehetőségét és ennek módszertani kereteit. Ezen kívül olyan stratégia kidolgozására törekszik, amely figyelembe veszi mind a szociális, mind pedig a társadalmi különbözőségeket. Mindezek megvalósítását, valamint a tárgyi és szellemi örökség hitelességének megőrzését és ennek társadalmi elfogadását kívánja elősegíteni az UNESCO égisze alatt működő új elnökség.
Végül szeretném megemlíteni, hogy a megelőző karbantartás jogi hátterével foglakozó szekció résztvevői azt hangsúlyozták, hogy az egyes országokban a jogszabályokat úgy kell megalkotni, hogy azok figyelembe vegyék a műemlék helyreállításokhoz használt hagyományos anyagoknak az új anyagoktól eltérő épületfizikai tulajdonságait, és ne tiltsák ezen az alapon alkalmazásukat, valamint sürgették a helyreállítások adókedvezményének szükségességét is!

Kovács Erzsébet

Műemléki Világnap 2009 - Pécs

2009. április 17-én a pécsi Zsolnay Porcelán Manufaktúra ZRT. E22 sz. épületében került sor a 2009. évi Műemléki Világnap megünneplésére, valamint az ***Ipari örökség, ipari művészet*** című tudományos ülésre.

A délelőtti ünnepi megemlékezés keretében adták át az idei Forster Gyula- és Schönvisner István-díjakat és emlékérmeket a műemlékek és a régészeti örökség megóvása érdekében kiemelkedő teljesítményt nyújtott szakembereknek.
Az idei kitüntetettek sorában örömmel üdvözölhettünk

Arnóth Ádám okleveles építészmérnököt,

akinek műemlék-felügyeleti és tervtanácsi munkájának magas szintű művelése, a műemlékvédelem szakmai színvonalának emelése és széleskörű elfogadottsága érdekében végzett tevékenységének elismeréseként Dr. Hiller István oktatási és kulturális miniszter A műemlékvédelemért Forster Gyula-díjat adományozta.

Arnóth Ádám diplomájának megszerzését követően az Országos Műemléki Felügyelőségnél Borsod-Abaúj-Zemplén és Szolnok megye műemlékeinek felügyeletét látta el. Az értékek feltárása, majd a hatósági feladatok intézése során vált a műemlék-felügyelet meghatározó, elfogadott személyiségévé, egyben nagytekintélyű elődje, Détshy Mihály méltó utódává. Az építészet iránti kiemelkedő érzéke tette alkalmassá arra, hogy hosszú évek óta vezesse a műemléki tervtanácsot. Sikerült bevonnia az értékelésbe a mai építészet legjelesebb képviselőit, mélyreható változást idézve elő a testületben folyó munka szemléletében, kedvezően befolyásolva műemléki megalapozottságát, emelve építészeti megítélését. Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága egyik vezetőjeként jelentős szerepet játszott a műemlékvédelem hazai és külföldi elismertetésében is.

ICOMOS- és Citrom-díjak

A Műemléki Világnap keretében kerül sor idén is az ICOMOS- és a Műemlékvédelmi Citrom-díjak átadására, 2009-ben 3 ICOMOS-díjat és 3 Műemlékvédelmi Citrom-díjat ítélt oda az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság.

ICOMOS-DÍJ 2009

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, a Bíráló Bizottság javaslatára
a Budapest, Margitszigeti domonkos kolostor maradványainak
gondos helyreállítását és rombemutatását

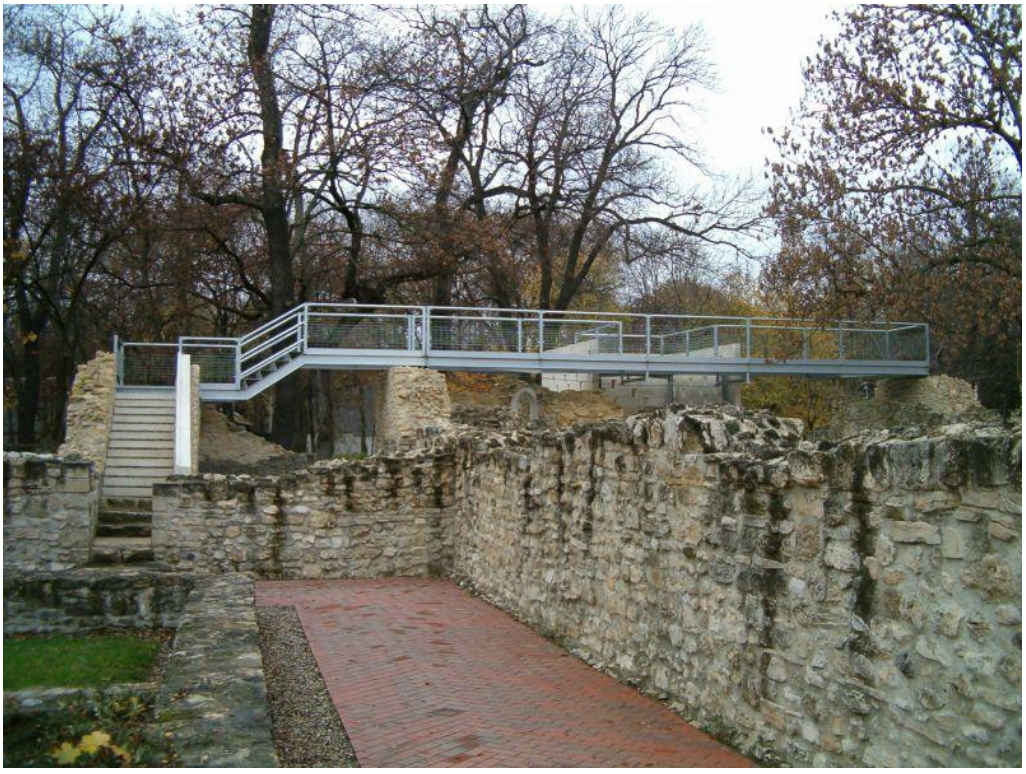

ICOMOS-díjban részesíti

A IV. Béla által 1252-ben alapított Nyulak-szigeti Domonkos-rendi zárda a középkorban nemcsak a sziget legfontosabb egyházi intézménye volt, hanem az ország leggazdagabb és legjelentősebb apácakolostora. A mai romterület a templom magasan álló falait és a kolostorépület feltárt és helyreállított részleteit foglalja magában, Árpád-házi Szent Margit egykori sírhelyével.
A királyi udvarhely helyreállítása hiteles rom-bemutatás, az ablakok, ajtók szemléltetése, a falfestés, a középkori padlók restaurálása szakszerű, és elegánsan visszafogott.
Különösen finom a templom késő gótikus szentélyének részbeni visszaépítése. A falfelületek kiegészítéséhez használt mészkőkváderek utalása jól harmonizál az egész kolostoregyüttest összefogó vöröstégla padlóburkolat alkalmazásával.
A 2008-ban elkészült munkák legértékesebb része az apácakarzat jelölése. A kilátóhelyként működő karzat a látogató számára jól áttekinthetővé, azaz érthetővé teszi a teljes romterületet, fémszerkezete szinte hozzá sem ér a kőfalak maradványaihoz. A torony tömegét falazott, de kortárs szerkezet jelzi. A karzathoz hasonlóan rozsdamentes acél szerkezetű a kilátóhíd is, amely a romterület dunai bejáratát adja.
A megmaradt fragmentumok, valamint a feltárt alapfalak segítségével tömegében visszaépült a kútház. A tetőszerkezetét a faltestektől ellebegő modern fedésként tervezték
A kortárs építészeti eszközöket használó gondos és érzékeny romkonzerválás méltó az ICOMOS díj elismerésre, amely remélhetőleg lendületet is adhat a hasonló szellemű, mielőbbi befejezéséhez is.

❋

ICOMOS-DÍJ 2009

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, a Bíráló Bizottság javaslatára
a Fővárosi Állat- és Növénykert
évtizedek óta folyó kiemelkedő színvonalú műemlék-helyreállítási, karbantartási munkáit

ICOMOS-díjban részesíti

1909-ben, az akkor 44 éves, teljesen lepusztult Állatkert területén új létesítmények felépítéséről határozott a tulajdonos, a Székesfőváros. Három év alatt létrejött az Európa hírű, mindenki által csodált Állatkert, amelynek leghíresebb tervezői Neuschloss Kornél és Kós Károly voltak.
Az 1996-ban indult felújítás során az Állatkert vezetőit az a felismerés vezeti, hogy az együttes nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő különlegességét műemlék jellege adja, hiszen építészeti értékei nem maradnak el zoológiai és botanikai értékeitől.
Az elmúlt években megvalósult többek közt a Nagyragadozók háza, a Kismajom-ház, a Fácános-ház, a Pálmaház és az Akvárium felújítása. A Vastagbőrűek házának helyreállítása magában foglalta az egykor lebontott torony rekonstrukcióját is. Ezt a munkát Europa Nostra díjjal is kitüntették. A tornyon kívül több más elpusztult épület visszaépítésére is sor került, így például a Norvég ház, a Tejcsarnok, vagy legújabban a Krokodilház. A teljesen új épületek kortárs-megfogalmazásúak, mint például a bejárat melletti elárusító pavilon, a Bonsai-pavilon vagy a Lepkeház.
A helyreállítás alatt álló Nagyszikla belső terének hasznosítása az Állatkert számára stratégiai jelentőségű, hiszen a hatalmas kihasználatlan terület a legjelentősebb fejlesztési lehetőségeket rejti a kertben. A Nagyszikla külseje már elkészült, megnyíltak régi sétaútjai, amelyekre a II. világháború óta nem lehetett felmenni.
Megvalósult a kert legnagyobb új állattartó épülete is, a Szavanna-ház. A kifutóival a Nagysziklához kapcsolódó új épület nemcsak állatok bemutatója, hanem kiállítás is, ahol több mint 40 műtárgy idézi az itt élő állatok származási helyét, Afrikát.

Megvalósult a kert legnagyobb új állattartó épülete is, a Szavanna-ház. A kifutóival a Nagysziklához kapcsolódó új épület nemcsak állatok bemutatója, hanem kiállítás is, ahol több mint 40 műtárgy idézi az itt élő állatok származási helyét, Afrikát.

❋

ICOMOS-DÍJ 2009

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, a Bíráló Bizottság javaslatára
a Budapest, VI. ker. Terézváros, Jókai utca 6. Irodaépület
megőrzését és gondos helyreállítását

ICOMOS-díjban részesíti

A mai épület a 20. század legelején épült, és a II. világháborúban erősen megsérült, eklektikus, neo-barokk bérház teljes átformálásával jött létre. Akkori funkciója a Kereskedelmi és Pénzügyi Dolgozók Szakszervezetének székháza volt. A szocreál előtti modernista lendület a házat teljesen átépítette 1948-50-ben Gyárfás Iván és Vincze Pál tervei szerint. Az eredeti bérházból látható módon semmi nem maradt: a beépítést túlzottan besűrítő, Ó utcára merőleges udvari szárnyat lebontották, az épületre két új szintet építettek, udvarában előadótermet helyeztek el. Az átalakítás eredményeként az egykori lakóház teljes értékű elegáns és mértéktartó modernista középületté vált. Újjáalakított homlokzata és új lépcsőháza az épület fő értéke. Védetté nyilvánítása ennek ellenére a legutóbbi időben sem történt meg, de a telek műemléki jelentőségű területen fekszik. Bár fölmerült a funkcióját vesztett, romló állagú épület lebontása, a megbízó, az MSZP - hallgatva a KÖH tanácsára -, megtartása és felújítása mellett kötelezte el magát. A felújítás 2008-ban megtörtént. Az értékes tereket és térkapcsolatokat, - mint a főlépcsőház, a közlekedők, a kongresszusi terem, valamint tetőterasz - megőrizték, és magas építészeti színvonalon újították fel. Jelentősebb átalakítás a belső udvar terében történt, ez a városképi megjelenésen nem változtatott.
A helyreállítással az épület továbbra is a második világháborút követő rövid koalíciós időszak modernizmusának kiemelkedő példája maradhatott.

❋

CITROMDÍJ 2009

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, a Bíráló Bizottság javaslatára a Kaposvár, Zárda utca 8. számú épület

szakszerűtlen helyreállítását és bővítését

Citrom-díjban részesíti

A kaposvári belváros jelentős hányada helyi védettséget kapott, hiszen jól őrizte kialakulási idejének, a 19-20. századnak építészeti világát.
Az egykori hagyományos beépítésű, romantikus stílusú Zárda utca 8-as számú ház, a mellette levő egyszerűbb késő klasszicista épülettel együtt jellegzetes képviselői voltak a kaposvári belvárosra jellemző, zártsorú földszintes, tágas udvaros beépítésű lakóházaknak.
A helyi védettség ellenére a környék igen nagy része már átépült, nagyvárosias léptékben, túlzó formai jegyekkel, kedvezőtlen kontrasztot képezve a még meglévő kisvárosias léptékű történeti környezettel, a korabeli épületekkel. Így épült fel a szomszédos sarokház is. A befektetői szándék szerint éppen ezt a létrejött „hibát", a zavaros utcaképet kívánta orvosolni, de a régi, értékes épület elbontásával, új, nagyobb tömeggel, új beépítési vonallal.
A Zárda utca. 8. a megmentése érdekében ideiglenes védettséget kapott. Védettsége és a többszöri egyeztetések ellenére lebontották, csak homlokzata maradt meg, de az is rosszul megőrizve. Az épület bővítésekor olyan mérvű hozzá- és ráépítés, többszintes tetőtér-beépítés történt, ami minden történeti épülettel és környezettel szemben támasztott arány- és ízlésvilágnak ellentmond.

❋

CITROMDÍJ 2009

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, a Bíráló Bizottság javaslatára a Kisterenyei Fűtőház

védett épületének tartós elhanyagolás utáni engedély nélküli lebontását

Citrom-díjban részesíti

A Fűtőház 1910-ben épült a Hatvan-Losonc vasútvonalon, Kisterenye állomáson, négy állással, a Magyar Királyi Államvasutak szabványa szerint. Nemsokára bővítették, az 1920-as években nyolc, 1938-ban már tizenegy állásosra. 1938-ban a mozdonyok hossznövekedése miatt a 10 méteres fordítót először 15, később 20 méteresre növelték. Az 1960-as majd az 1980-as években több kisebb átalakítást végeztek a fűtőházon. Bezárása 1993-94-re tehető. Kiürítését követően állapota romlott, melléképületét a tető könnyen javítható sérülésének ellenére lebontották.

Lokálpatrióták 2006-ban alakították meg a Kisterenye Körfűtőházáért Egyesületet, amely a vasúttörténeti ritkaság megmentését tűzte ki célul. A hasznosításra több terv is született, ám az épület középpontjában lévő, egykor a gőzmozdonyok megfordítását szolgáló korongot a MÁV a civilek színre lépését követően elbontatta, tavaly pedig az építési hatóságnál kezdeményezte az épület teljes bontását. Bár az önkormányzat tavaly decemberben tájékoztatta a MÁV-ot arról, hogy folyamatban van a körfűtőház ipari műemlékké nyilvánítása, így bontási engedélyt nem adott ki, a MÁV időközben elvégezte a bontást, szabálytalanul.

A kevés számú ipari műemlékünk, köztük a vasúti épületek fokozott veszélynek vannak kitéve. Évekkel ezelőtt a MÁV átépítette a műemléki környezet részét képező Miskolci Körfűtőházat, és lebontotta a Kelenföldi pályaudvar egyik ideiglenes védelem alatt álló épületét is.

Ennek a megengedhetetlen magatartási gyakorlatnak eklatáns példáját az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Citrom-díjjal tűnteti ki.

❋

CITROMDÍJ 2009

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, a Bíráló Bizottság javaslatára
a Budapest, I. kerületi Várkertbazár

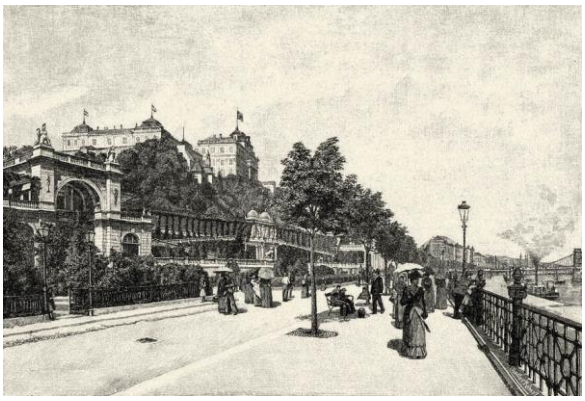

évtizedek óta tartó elhanyagoltságát, felújításának, hasznosításának elmaradását

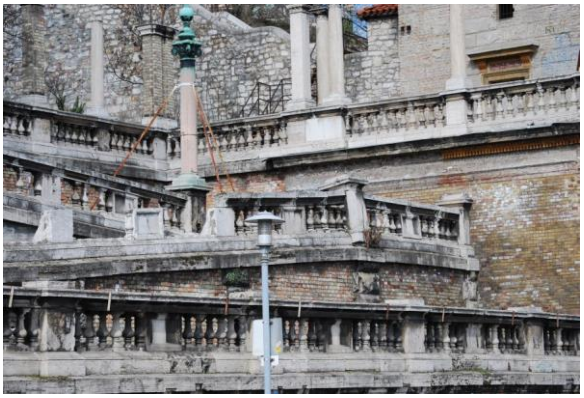

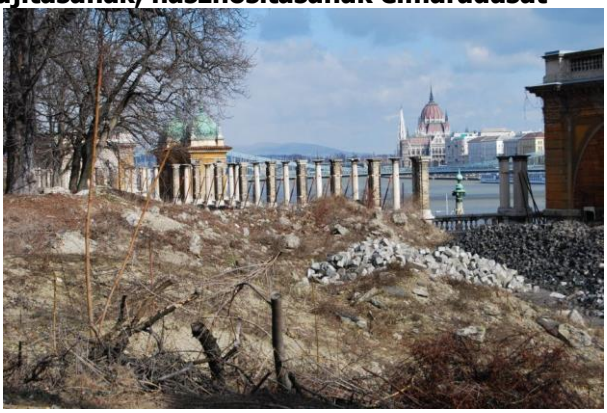

Citrom-díjban részesíti

A Palota alatt húzódó, Duna-parti terület beépítése a 19. század 70-es éveiben merült fel. A királyi párra való tekintettel zavaró házsor építése helyett a Közmunkatanács, Reitter Ferenc ötlete alapján kertépítészeti mű létrehozását fogadta el. A terveket Ybl Miklós készítette. Az elegáns neo-reneszansz építmény 1883-ra valósult meg. Az együttes lényege a rámpás, pergolás összeköttetés a Duna és a Vár közt, valamint az árkádos, földszintes kulissza, amely a királyi kertek ünnepélyes keretezését alkotja.
A funkcióját kereső együttesben 1961-től az „ifipark" működött, amely 1984-ben zárt be végleg. A fővárosi panoráma értékes darabjaként az építmény 1985-től a Világörökség része.
A rendszerváltás után a felújításáról szóló kormányhatározat, többszöri kormányzati, önkormányzati ígéret, és több, jobb-rosszabb terv ellenére helyzete nem javult, sőt fölkerült a világ 100 legveszélyeztetettebb műemlékének UNESCO-listájára is. A legutóbbi hasznosítási terve a túlépítés, a bontások és az erős kereskedelmi jelleg miatt súlyos építészeti kritikákban részesült, és a szabályozási tervtől való eltérés miatt nem kaphatott zöld utat.
Azóta is várja helyreállítását, hogy a jelentős vári idegenforgalom kezdő- és végpontja lehessen, a királyi kertekhez és a világörökségi panorámához méltó módon, újra egykori fényében.

❋

Az idei Műemléki világnap alkalmával

„Vizsgáljuk a csillagokat a világörökséggel”
címmel nyílt fotókiállítás az UNESCO-ICOMOS párizsi dokumentációs könyvtárban

Idén van 400 éve annak, hogy Galileo Galilei összeállított egy gyűjtő- és szórólencséből álló teleszkópot, és hogy ezt a távcsövet csillagászati megfigyelésekhez használta. Az emberiség mérföldkövének tekinthető felfedezés tiszteletére az ENSZ a 2009. évet a Csillagászat Nemzetközi Évének nyilvánította.
Ehhez, valamint az ICOMOS idei világnapi témájához: ***Örökség és Tudomány*** kapcsolódóan került megrendezésre a fotókiállítás, mely egyrészről a tudománynak az örökség létrejöttében való szerepét, másrészről a tudománynak és technológiának az örökség tanulmányozásában való szerepét mutatja be. A képek a csillagászathoz, a csillagászati megfigyelésekhez és a csillagászat tudományához kapcsolható Unesco Világörökségi Listáján szereplő műemléki helyszínek láthatók.

A régi korokban is igen népszerű volt a csillagászat, számos jel és csillagászati tevékenységre utaló maradvány utal erre. A kiállítás több olyan régészeti lelőhelyet mutat be ahol a teleszkóphasználat előtti világban alkalmazott megfigyelési módokra és rendszerekre következtethetünk – ezeket főleg az időmérés, az évszakok, a csillagászat és a mezőgazdasági tevékenység mérése, előrejóslása miatt alakították ki -, de láthatunk olyan modern, korszerűen megépített obszervatóriumot is, ami már magának a világegyetem jelenségeinek mérésére és meghatározására hivatott.

Őskor:
Stonehenge

Prehispanikus idők:
Nazca vonalak

Prehispanikus idők:
Chichen Itza csillagászati templom

Középkor:
Angkor Vat

Középkor: **Szamarkandi Ulugh-Beg obszervatórium**

Középkor:
Greenwichi Obszervatórium – az Óra

Modern kor:
Szentpétervári Pulkovo csillagvizsgáló

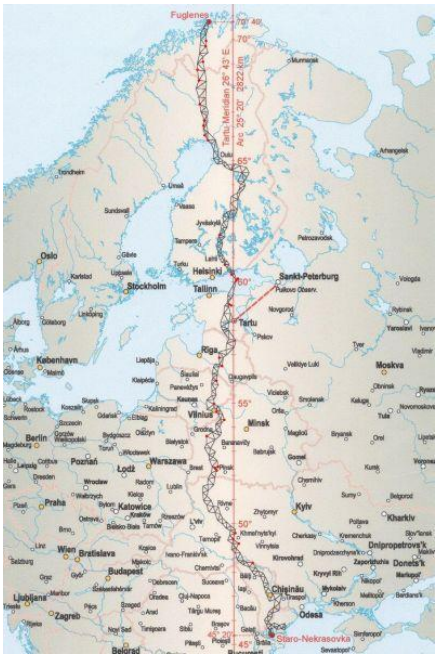

Modern kor: **Struve Földmérő vonal**
(Struve német csillagászról elnevezett Geodéziai Iv)

A földmérő vonal a Fekete-tengertől a Jeges-tengerig terjed, 2820 km-en keresztül 10 országon ível át, 258 háromszögből és 265 pontból áll. A pontok közül a 34 legjobb állapotút, valamint a kultúrtörténeti szempontból legértékesebbeket választották ki védelem alá helyezendőnek. A vonal legészakibb pontja Norvégiában, Hammerfest közelében van, a legdélibb pedig Ukrajnában, a Fekete tenger partján található.
A mérési pontok általában a mérési munka során a sziklába vagy a kőbe fúrt lyukak. Habár minden pontot nem jelöltek meg fennmaradó módon, a hiányzó pontok visszakereshetők a koordináták segítségével.
A Világörökségek listáján általában szereplő helyszínekhez képest a Struve földmérő vonal különleges. A vonal láthatatlanul köt egymáshoz tíz országot. A védelmet minimális esetben néhány négyzetméternyi terület védelme jelenti, így a műszaki és jogi kérdések könnyen kezelhetők. A védelem alá helyezés anyagi vonzata szintén csekély, mivel a mérőpontok általában elhagyatott, magasan fekvő területen találhatók.

Keller Annamária

Közgyűlés - Esztergom

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság XIX. éves rendes közgyűlésére 2009. május 7-én került sor. Az egyben tisztújító közgyűlést Esztergomban, a Magyar Nemzeti Múzeum Vármúzeumának Lovagtermében tartottuk Dr. Czétényi Piroska levezető elnök vezetésével.

A 2008. évi közhasznú jelentést valamint a leköszönő elnök és alelnökök éves, illetve elmúlt 3 éves összefoglaló beszámolóit a közgyűlés egyhangúan elfogadta, a beérkezett szakbizottsági beszámolók kiosztásra kerültek.

2008.év BESZÁMOLÓ MÉRLEGE	ezer forintban
A. Befektetett eszközök	431
B. Forgóeszközök	16 468
ESZKÖZÖK (AKTIVÁK) ÖSSZESEN	16 899
C. Saját tőke	16 232
FORRÁSOK (PASSZÍVÁK) ÖSSZESEN	16 899
2008. év BESZÁMOLÓ EREDMÉNY LEVEZETÉSE	ezer forintban
ÖSSZES KÖZHASZNÚ TEVÉKENYSÉG BEVÉTELE	24 046
TÉNYLEGES PÉNZBEVÉTELEK	24 046
KÖZHASZNÚ TEVÉKENYSÉG RÁFORDÍTÁSAI	20 532
TÁRGYÉVI PÉNZÜGYI EREDMÉNY	3 958
TÁRGYÉVI EREDMÉNY	
1. Közhasznú tevékenység tárgyévi eredménye	3 958

AZ ICOMOS MNB Egyesület Közhasznúsági beszámolója a 2008. évi tevékenységéről

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesületet a Fővárosi Bíróság 2005. június 14-én kelt, 9.Pk.60.134//1996/13 számú határozatával közhasznú szervezetté nyilvánította.

1) Szervezeti élet

Az ICOMOS MNB 2008-évben, továbbra is az egyik legmarkánsabb műemlékvédelmi civil szakmai szervezet. Az elnökség az elmúlt években kialakult rendszerességgel tartotta üléseit. 2008-ban hat találkozót tartottunk, a vezetőség 2 alkalommal ülésezett. Az Ellenőrző Bizottság elnöke rendszeresen részt vett a vezető testületek ülésein. A gazdálkodás és az ügymenet tekintetében nem jelzett kifogásolni valót.

Rendszeresen az elnökségi üléseken született döntés az új tagok felvételéről. Egyre népszerűbb szervezet az ICOMOS, minden alkalommal több jelentkező tagfelvételét tárgyaltuk. A szakmaiság megőrzését szem előtt tartva születtek a tagfelvételi határozatok. Jelenlegi létszámunk: 347 egyéni és 25 jogi tagból áll. Új tagjaink között a tájépítészek képviselik magukat a legnagyobb számban.

Május 22-én az éves közgyűlés keretében a tagság megvitatta és elfogadta a mérleget és a pénzügyi beszámolót. A megjelent tagok az éves munkatervet vita után elfogadták. A közgyűlésen átadásra került a Möller emlékérem, a díjat Dragonits Tamás kapta. Műemlékvédelmi Panteonunk Czagány Istvánnal és Papp Imrével bővült, valamint Fábián Sándornét is köszöntöttük, aki immár 50 éve dolgozik a Hivatal és az ICOMOS berkein belül.

Működésünk feltételeit egyre nehezebb megteremteni, melyben valamennyi segítségre a Kulturális Örökségvédelmi Hivataltól számíthatunk. Ez a működésünket, vagyis jelenlétünket segíti. Munkánk eredményessége nagymértékben az Irodának köszönhető. Programjainkat Pakulár Ibolya (munkaideje heti 30 óra) titkárságvezető által összeállított pályázatok nélkül nem tudnánk megvalósítani. Rendkívüli pontos és eredményes munkájának köszönhető például, hogy kiemelt rendezvényeinket továbbra is megszervezhetjük. Keller Annamária irodaigazgató (munkaideje heti 40 óra) munkájának köszönhetjük többek között Párizzsal való kapcsolatunk elismert naprakészségét, az ICOMOS Híradó szerkesztését. Szakmai rendezvényeinket e két kollegánk szervezi. Fábián Sándorné heti 2x4 órában látja el Egyesületünk pénzügyi feladatait. A könyvelési teendőket könyvelő iroda látja el.

A nehéz anyagi helyzetünkre tekintettel különböző programjainkra, nemzetközi szerepvállaláshoz szükséges szakmai útjainkra, működésünkre és nemzetközi tagdíj fizetésére pályázatokat nyújtottunk be. Pályáztunk az Oktatási Minisztériumhoz, a Nemzeti Kulturális Alaphoz, a Nemzeti Civil Alaphoz és a Norvég Civil Alaphoz is. Mivel e pályázatok nélkül programjaink nem, vagy részben, illetve nem olyan színvonalon kerülhetnének megrendezésre fontos, hogy a vezetőség a titkárság felhívásait és kéréseit nagyobb figyelemmel kövesse.

Az ICOMOS Híradó rendszeres kiadványunk, mely pontos képet nyújt sokrétű munkánkról. Nagy segítséget jelentene, ha a szakbizottságok ezen a fórumon is rendszeresen beszámolnának tevékenységükről, ezzel is segítve a téma iránt további érdeklődő tagtársaink csatlakozását a bizottságok munkájához.

Egyre nehezebb biztosítani a szervezet működéséhez szükséges pénzügyi hátteret. Továbbra is legfontosabb partnerünk a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, de a korábbihoz viszonyítva csökkent támogatásunk. A Kulturális Minisztérium segítségével új, de anyagi helyzetüket tekintve bizonytalan partnerre leltünk. Az iroda működéséhez szükséges feltételek biztosítását tekintjük a legfontosabb feladatnak.

2) Szakmai tevékenység

Szakmai társszervezetek felé megőriztük kapcsolatainkat, ugyanakkor olyan rokon szervezetekkel, mint a MÉSZ – amely szervezettel számos közös rendezvényünk is volt – vagy mint a MUT, a Porta Speciosa, - akik a díjbizottságunk munkáját is segítették - jelentősen megerődösödött a kapcsolatunk, a Podmaniczky Páholy munkájába bekapcsolódva pedig számos egyéb civil szervezet ismerhette meg tevékenységünket. Ezekben a körökben kifejezetten nőtt az ICOMOS szerepvállalásának a jelentősége. Ezek a kapcsolatok és az egyre sikeresebb díjaink szakmai jelentősége a magyar műemlékvédelem építészetünkön belüli ismertségét és elismertségét segíti.

Márciusban 11 szakmai szervezet összefogásával közös nyilatkozatot adtunk ki a Hadrianus-palota megóvása érdekében. A dokumentumot megkapta a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt., az Oktatási és Kulturális Miniszter, a Pénzügyminiszter valamint a Miniszterelnöki Hivatal Kancellária minisztere.

A BMGTE-mel is egyre szorosabbak a kapcsolatok, ennek egyik eredményeként született meg a fiatal TDK-sok elismerését szolgáló, ICOMOS kezdeményezésre létrejött KÖH, MÉK, BME Éptört. Tanszék által alapított Guzsik Tamás ösztöndíj, amihez ezévben a MÉSZ is csatlakozott.

A Műemléki Világnapon átadott ICOMOS- és Citrom-díjak egyre nagyobb szakmai érdeklődést váltanak ki. Minden díjazott idén először igényelhetett bronz plakettet, amit az épület homlokzatán tudnak el helyezni. A plakettet Balás Eszter készítette Fejérdy Tamás terve alapján.

Áprilisban az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium Építésügyi és Építészeti Főosztályának felkérésére tagot delegáltunk az általuk alapított Nemzeti Építészeti Tanácsba.

Nyilatkozataink és állásfoglalásaink szakmailag megalapozottak „A fertődi Esterházy kastély helyreállításáról", a „Hadrianus palotáról" és a „Szerencsi szalmaégető műről" fogalmaztuk meg állásfoglalásunkat. Kovács Erzsébet a Podmaniczky–páholy munkájában vesz részt, itt csatlakoztunk az „Állítsuk meg Belső Budapest pusztítását" kiáltványukhoz.

Az ICOMOS Klubot Harangi Anna sikeresen vezeti. 2008-ban 7 színvonalas rendezvényt tartottunk. A Népi Építészeti Szakbizottság programsorozatát a MÉK akkreditálta.

Visszatérő KÖH-el közös rendezvényünk az ICOMOS kezdeményezésére létrejött Műemléki Világnap, valamint az egyre komolyabb szakmaiságot felmutató, nemzetközileg is ismertté váló Román András Műemlékvédelmi Nyári Egyetem. Már nem csak Magyarországon, hanem Belgiumban is akkreditált képzésként tartják nyilván nyári egyetemünket. Az idei rendezvény „Ki törődik és hogyan teleépüléseinkkel" címmel került megrendezésre. Mindkét esemény szakmai megszervezéséért Kovács Erzsébetnek mondunk köszönetet.

Szervezetünk segítségével sikerült megteremteni a Vákár Tibor kiállítás anyagi hátterét, segítettük a Somogyi Reneszánsz Szövetség megalakulását és munkáját.

Janotti Judit a Kulturális Örökség Napjának „Nyitott kapuk" rendezvényein vállalt jelentős szervezőmunkát. A Történeti Kertek Szakbizottság René Pechère munkásságának magyarországi hatásáról kiállítást rendezett a fehérvárcsurgói Károlyi-kastélyban.

Örömmel támogattuk Fejérdy Tamás ICOMOS európai alelnök munkáját, biztosítottuk a konferenciákon és a tanácskozásokon való részvételét. Az alelnök úr és Kovács Erzsébet aktív szerepvállalásával rendezték az ICOMOS Elméleti Bizottságának bécsi konferenciáját. A Híradóból is értesülhettünk az Európai Bizottság berni ülésének eseményeiről és a québeci (XIX.) ICOMOS közgyűlésről, ahol – az egyéni pályázatoknak köszönhetően - jelentős magyar delegáció vehetett részt.

Eredményeink közösek, de leginkább aktív tagjainknak köszönhető. Köszönöm munkájukat és támogatásukat abban a reményben, hogy számuk szaporodni fog.

Esztergom, 2009. május 7.

Nagy Gergely
elnök

Kovács Erzsébet:
Alelnöki beszámoló 2006-2009

Az alelnöki munkamegosztás keretében feladatom a civil szakmai kapcsolatok építése, szervezése. A 2006 és 2009 között történtek három téma köré csoportosíthatók:
Együttműködés szakmai társszervezetekkel és a civil szervezetekkel
Hagyományos országos és nemzetközi rendezvények
Képzési, továbbképzési és ismeretterjesztő programok

A műemlékvédelem ügyét érintő közügyeknek és a téma iránti (sokszor, végre egy kis botrány jellegű) érdeklődés erősödésének is köszönhetően, az ICOMOS civilkapcsolatainak alakulása némi áthallással úgy foglalhatók össze, hogy a meglévőket ápoltuk, újak születtek, és van lehetőség a további fejlődésre is.

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság több esetben más szakmai civil szervezetek (MÉK, MÉSZ, Világörökségért Alapítvány, Óvás, Castrum Bene) stb.) és az illetékes intézményekkel (pl. Budapesti Főépítészi Iroda, Acquincumi Múzeum) együttműködve több-kevesebb sikerrel emelte fel szavát a műemlékvédelem érdekében. A többi között folyamatos konzultációval segítettük elő, hogy a főváros VII. kerületének un. zsidó negyedére vonatkozóan olyan szabályozási terv készüljön, amely biztosítja az értékvédelmet, és elvben megakadályozza az indokolatlan, a város szerkezetét és szövetét romboló átépítéseket. Más kérdés, hogy az illetékes önkormányzat milyen kibúvót talált arra, hogy gyakorlatilag ne vegye figyelembe az új szabályozást.
E mellett számos civil szervezet támogatásával felemeltük szavunkat a Hajógyári szigeten lévő Hadrianus palota feltárása és bemutatása érdekében (illetékes minisztériumok, KVI stb.) és a szerencsi szalmaégető felépítése ellen is (ebben a témában különösen Arnóth Ádám jeleskedett).

Sajnos nem tudtuk megakadályozni a szabadkai színház átépítését, pedig még a nemzetközi ICOMOS vezetőit is bevontuk az akcióba.

2007 őszén megalakult a tizenhárom civil szervezet együttműködését koordináló Podmaniczky Páholy. A Páholy, amely társaságként működik, önálló jogi személyiséggel nem rendelkezik, ugyanakkor számos új lehetőséget kínál a megjelenésre és arra is, hogy véleményt nyilvánítsunk, adott esetben tiltakozzunk közérdeklődésre számot tartó ügyekben. Így például tiltakoztunk a Tavaszmező utcai műteremházat megvásárló ingatlanfejlesztő átalakítási tervei ellen, kiáltványt fogalmaztunk meg Belső-Budapest pusztítása ellen, és legutóbb az építésügyi hatósági eljárásoknak a helyi védett épületek sorsát érintő változásaival kapcsolatban fordultunk az illetékesekhez, együtt emeltük fel szavunkat a postaládák indokolatlannak tűnő cseréje ellen is. A társaság alapszabálya szerint ugyanis kilenc tag egyetértése estén lehet a Páholy nevében fellépni.

A teljességre nem törekvő felsorolásból is kitűnik, hogy leginkább hangunk hallatásában és az összefogásban jeleskedtünk – ami persze a mai viszonyok között nem lebecsülendő, sőt! De állíthatom, hogy ettől függetlenül is nagyon nehéz az összefogás, és nagyon nehéz megtalálni a közös hangot, és sokszor nagy türelmet, kitartást és diplomáciai érzéket kíván olyan szöveget megfogalmazni, amely a különböző hátterű civil szervezetek számára elfogadható. De ha az erre irányuló erőfeszítéseket hosszútávon megtérülő és eredményeket hozó befektetésnek tekintjük, akkor nem kell szégyenkeznünk, sőt bizakodóak is lehetünk

Az oktatás, képzés területén is vannak eredményeink és új kapcsolataink. Továbbképző és ismeretterjesztő programjainkat (TIT ismeretterjesztő sorozat, és a KÖH-hel 2007-ben közösen szervezett továbbképzés) a MÉK évről évre magas pontszámmal akkreditálja. Sőt a Román András Műemlékvédelmi Nyári Egyetemet ezen kívül a Budapesti Műszaki Egyetem és a leuveni Katolikus Egyetem is akkreditálta. A nyári egyetem lebonyolításához nélkülözhetetlen sikeres pályázatokhoz megnyertük több határon kívüli civil szakmai szervezet támogató nyilatkozatát is.

A Porta Speciosa Egyesülettel, az UNESCO Titkársággal, a Világörökség Magyar Nemzeti Bizottságának titkárságával együttműködve és a területileg illetékes szakközépiskolák közreműködésével az örökségvédelem oktatásának módszertanáról sikeres egész napos továbbképzést, illetve a magyarországi világörökségi helyszíneket bemutató kiállítást tartottunk szakközépiskolai és középiskolai tanárok, valamint civil szervezetek képviselőinek részvételével 2007 tavaszától öt alkalommal és öt helyszínen (Miskolc, Budapest két helyszín, Kecskemét, Pécs).

Sikeres voltak a KÖH-hel közösen rendezett és sok résztvevőt vonzottak az időszakban a világnapi programok „Világnapi civil fórum” (2007), „A létező reneszánsz”(2008) és 2009-ben pedig Pécsett „Ipari örökség, ipari művészet” című program a Zsolnay gyár felújításra váró üres üzemcsarnokában.
Hasonlóan sikeres volt a XXIV. Országos Műemléki Konferencia (2007. augusztus 26-29.), amelyet Komárom városában tartottuk. Házigazdánk Komárom városa és a Komáromi Erőd Kht., témája az ingatlanfejlesztés és a műemlékvédelem kapcsolata volt.

❋

Janotti Judit:
Alelnöki beszámoló 2006-2009

3 évvel ezelőtt az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság vezetősége azt a feladatot adta nekem, hogy ICOMOS alelnökként – egyéb feladataim mellett - próbáljak szorosabb kapcsolatot létesíteni az ICOMOS Szakbizottságokkal.
A nemzetközi gyakorlat alapján az ICOMOS-ban folyó igazi munka, tevékenység a szakbizottságokban történik. Ez nálunk is így van, de az egyes szakbizottságok nem egyforma intenzitással működnek. Egy-egy szakbizottság aktivitásának a csökkenése számos okkal magyarázható, ezért természetesen semmilyen negatív diszkriminációval nem szeretném illetni az éppen vegetáló bizottságokat. Feladatom éppen az volt, hogy tárjam fel az okokat, problémákat és, ha lehetséges, oldjuk meg azokat közösen. Az elmúlt időszakban a szakbizottságok képviselői többször is beszámoltak eredményeikről és kudarcaikról, jövőbeni céljaikról és kívánságaikról, s így egy közös stratégiát tudtunk kialakítani a jövőbeni együttműködést illetően.

Örömmel jelentem, hogy a Népi Építészeti Szakbizottság „feltámadt”. Balassa M. Iván vezetésével újra aktív munkát végez: előadásokat tartottak az ICOMOS klubban és előadásokat tartanak a most májusban szervezett Tusnádi Konferencián, amelynek témája többnemzetiségű régiók népi építészete. Elhatározták, hogy újraindítják a Békési Népi Építészeti Konferenciákat, amelynek várható időpontja idén október 2-3-án lesz. Másik nagyon fontos tervük a kolozsvári Transylvania Trust Alapítvánnyal kötött közös kutatási projekt.

A Régészeti Szakbizottság nagyon jól működik. Több ízben adott ki szakmai állásfoglalásokat bizonyos beruházások kapcsán és a „Pilismaróti római erőd jelene és múltja” címmel szakmai tanácskozást szervezett Pilismaróton. Aktívan rész vesznek a dunai limes meni világörökségi EU-s pályázati munkában.

A Tartószerkezeti Szakbizottság 2008. tavaszán kiállítást szervezett a KÖH Örökség Galériájában, ősszel pedig az Esztergomi Várban és Fertődön tettek szakmai látogatást.

Nagyon komoly és tartalmas munkát végzett az Építészeti és Régészeti Örökségek Dokumentálása Szakbizottság. 2007 óta folyamatosan részt vesz a margati keresztes-kori vár kutatásában, és 2009. év elején befejezték a núbiai Merowe-Dan gátépítését megelőző régészeti leletmentés építészeti és fotogrammetriai dokumentációját. Valamennyi szakmai rendezvényen aktívan képviseltetik magukat.

A Fotogrammetriai Szakbizottság előadásokkal és szakmai publikációkkal erősítette az ICOMOS hírét. A Kulturális Turizmus Szakbizottság pedig az érdekes és kellemes „sétáiról” híres, az elmúlt időszakban több szakmai sétát és épületlátogatást szerveztek, és aktívan kapcsolódtak a Kulturális Örökség Napjai keretében szervezett programokhoz. Most egy, a Budapest föld alatti értékeit bemutató séta-program megszervezésén dolgoznak.

A Történeti Kertek Szakbizottság emlékkiállítást szervezett Fehérvárcsurgón René Pechère belga kertépítőművész tiszteletére, valamint a fellépésére összehívott rendkívüli helyszíni egyeztetés következtében jó szakmai irányba terelte a tatai angol park helyreállítását.

A Falkép Bizottság is aktívan működött, főleg nemzetközi vonalon. Idén novemberben nemzetközi konferenciát szerveznek Firenzében.

A Történeti Városok és Falvak Szakbizottság az elmúlt években nem volt túl aktív, de most elhatározták, hogy „újraszervezik önmagukat". Ebben magam is ludas vagyok, ugyanis én vagyok a szakbizottság titkára. Az Oktatási Szakbizottságról sem hallottunk túl sokat az elmúlt években.

Feladatként tűztem ki, hogy összeállítom a szakbizottsági tagok névsorát. Ugyanis az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság nem rendelkezik olyan listával, hogy az ICOMOS tagok mely szakbizottságban is tagok. E listát azonban még nem készítettem el, sajnos a feladat az új alelnökre marad.

Szintén feladatként tűztem ki azt, hogy az újonnan belépő, vagy fiatal ICOMOS tagokat az érdeklődésüknek megfelelő szakbizottságba beajánljam. Ez részben meg is történt.

V égül szeretném tájékoztatni tagtársaimat az ICOMOS klub megújulásáról. Az oly sok évi háziasszonyi teendőimet Harangi Anna kolléganőm vette át. Az általa szervezett programok, előadások nagyon érdekesek és magas szakmai színvonalúak voltak. Sajnos, a klub látogatottsága egyre csökken, a korábban aktív résztvevők egyre-másra elmaradnak. Kérem, hogy ne fáradjanak, ne fásuljanak, jöjjenek az ICOMOS klubdélutánokra!

❋

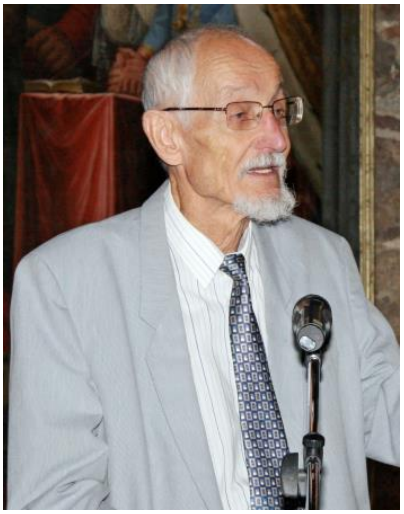

Ágostházi László DLA:
Alelnöki beszámoló 2006-2009

A korábbi tisztújító közgyűlést követően Elnök úr a feladatok szétosztásakor engem a stratégiai jellegű kérdések kézben tartására kért fel. Ennek szellemében több alkalommal tettünk közös látogatást más intézmények vezetőinél, kiemelten a KÖH korábbi majd az új elnökénél. Az ICOMOS állásfoglalásainak előkészítése kapcsán is sok került ilyen látogatásokra.

Egyesületünk kapcsolatainak, a szakmai társszervezetekkel való együttműködésének nagyon összetett problémakörét több alkalommal tárgyaltuk elnökségi üléseken. Kiemelten a MÉSZ, a MÉK, a MUT, a Podmaniczky-páholy kerültek szóba s ezek közül kezdeményezésünk mindegyiknél egyetértésre talált. E sorban talán leginkább figyelemre méltó a szalmai díjak, elismerések adományozásával összefüggő javaslatok tételében, illetve azok zsűrizésében való együttműködés, közös munka említendő.

Lényegében ez utóbbi gondolatkörhöz csatlakozik a magyar műemlékvédelem egykori és jelenkori, kiemelkedő eredményekkel tevékenykedő szakembereinek számbavételére vonatkozó javaslat. Elnökségi üléseknek több alkalommal volt témája ez a gondolat s felvetődött akár egy összefoglaló kötetben való megörökítés lehetősége is. A Híradóban is közzétette az Elnökség azt a felhívást, hogy a tagság tegyen javaslatot e témában. Eddig összesen ketten éltek ezzel a lehetőséggel. Minden bizonnyal indokolt, hogy a továbbiakban is foglakozzunk ezzel a gondolattal. Az ICOMOS MNB Panteonja sikeresen gyarapszik minden esztendőben; szerencsére nagyon bő a méltó jelöltek névsora.

❋

Nagy Gergely:
Elnöki beszámoló

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság 2006-2009 között

Tartalmas örökséget vettünk át 2006-ban. Winkler Gábor elnöksége alatt a Magyar Nemzeti Bizottság értékeit megőrizve indult el átalakulás útján, amely kijelölte feladatainkat. Ennek hatására alapvetően megváltozott munkamódszerünk. Az alelnöki beszámolók is igazolják, hogy eredményesnek bizonyult az elnökségen belül a feladatok megosztása. A stratégiai kérdések, a civil szervezetekkel való kapcsolat és a szakbizottságok feladatainak segítése olyan három területet ölel fel, amivel jól le tudtuk fedni céljainkat. A három alelnöki beszámoló - úgy vélem- tartalmas három évről beszél. *Szervezettebb lett az ICOMOS*. Ez a feladatmegosztás a napi munkában jelentett segítséget. De működését tekintve is szervezettebb lett szervezetünk. Megalkottuk és elfogadtuk az SZMSZ-t, létrejött pénzügyi szabályzatunk, az ellenőrző bizottság működési szabályzata, archívumkezelési szabályzatot alkottunk. Ezek mindenki számára világossá és ellenőrizhetővé teszik a szervezet működési rendjét, a feladatköröket egyértelműsítettük.

Az elnökség bevezette a rendszeres ülésezési rendet. A havi-kéthavi rendszerességgel tartott ülések nagyban segítették az elnök munkáját. Az elnökség tagjai eredményes operatív csoportot alkotva hozhatták meg döntéseiket.

Mindenki érezhette, hogy irodánk eredményesen működik. 2007 elején vette át az iroda irányítását Keller Annamária. Az iroda rendjén, rendezvényeink szervezettségén látható, hogy valóban központként él és működik az iroda, ami munkánk alapfeltétele. Rendszeresen megjelenő ICOMOS Híradónk egyre gazdagabb színes tájékoztató munkánkról. Az előző ciklusban felépült jól kezelhető honlapunk megújulását előkészítettük, ahogy az az éves beszámolóból is megismerhető volt.
Az iroda fenntartásához, működésünk biztosításához egyre nehezebb a pénzügyi hátteret biztosítani. Támogatóink között biztos partnerünk a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, bár szűkülő gazdasági lehetőségei számunkra is szűkülő lehetőséget teremtenek. Pakulár Ibolya pályázatai nélkül programjainkat nem tudnánk megvalósítani. Kutatja, hajtja a lehetőségeket, sok pályázatunk hozott sikert.
Igazán nem bizonyultak eredményesnek a cégekkel kötendő támogatási szerződéseink. Ha sikerült is létrehozni ilyen megállapodást, azért kimondatlanul elvárást támasztottak. Nem szabad továbbra sem lemondani erről a lehetőségről, de úgy véljük szervezetünk függetlensége nem foroghat veszélyben.
Tagságunk létszámához képest kevés összeg folyt be a jövedelemadó felajánlható 1%-ából. Ha a jelenlevők egyetértenek a szervezet céljaival, kérem a jövőben támogassák az ICOMOS-t. Idén az ICOMOS-díjazott alkotásokat bemutató filmmel is megpróbáljuk ezt a lehetőséget bővíteni. Talán lesz eredménye.

A szakbizottságok igen változó színvonalon működnek. Az alelnöki jelentésből megismerhettük munkájukat. A munkatervek nehezen születtek, némelyikkel nehéz az érdemi partneri kapcsolatot fenntartani. Nagyon sok múlik azon, hogy a szakbizottság megtalálta-e alkalmas vezetőjét. Különösen eredményesnek bizonyult a Népi építészeti szakbizottság és az elnökség programegyeztetése, ami a szervezet újjászületését eredményezte.

Hogy a fél világ által csodált nyári egyetem életben tudott maradni, az az ICOMOS-nak, pontosabban Kovács Erzsébetnek köszönhető. A Román András Műemlékvédelmi Nyári Egyetem főszervezőjeként évről-évre fantasztikus programot állított össze. Nagyon fontosnak tartottuk a rendezvény megszervezését. Sokan megismerhették a 2007-es év házi gyártású színvonalas konferencia kötetét. Továbbra is keresni kell a lehetőséget, hogy minél több fiatal szakember vehessen részt a rendezvényen.

A Műemléki Világnap, az OMK KÖH-el közös megszervezése jól szemlélteti legfontosabb szakmai partnerünkkel az együttműködés eredményességét. A Denkmal magyar kiállításán, a Mustrán rendszeresen részt vesz az ICOMOS.

Nem a Magyar Nemzeti Bizottság érdeme, hanem Fejérdy Tamásé, hogy ez időszakban volt a szervezet európai alelnöke. Ha anyagi lehetőségeink lehetővé tennék, több nemzetközi szakbizottságban is aktívabb szerepet tölthetnénk be. Tudatosan törekedtünk arra, hogy minél több tudományos bizottságban legyen magyar képviselet. Mégis ennek az időszaknak a sikere, hogy Wierdl Zsuzsa lett a Falkép-bizottság kinevezett elnöke. Munkájához a jövőben minden támogatást biztosítanunk kell.

Elkészült a Román András Archívum. Szekeres-Varsa Vera támogatásával és a pályázati lehetőségek segítségével a műemlékvédelem egyik fontos dokumentációs központját hoztuk létre. További népszerűsítése szükséges.

A Möller-díjat továbbra is a legjelesebb műemlékvédelmi díjnak tartom, még akkor is, ha korlátozott lehetőségeink miatt továbbra is díjazás nélküli Díj - de az egyetlen életmű-díj.
Folytattuk a Panteont - elődeink tiszteletét és megismertetését szolgálja. Talán a jövőben egyszer értékes kiadványként közkinccsé is tehetjük.

Icomos-díjunk és a Citrom-díj iránt egyre nagyobb az érdeklődés. Ennek hatására volt, ahol megmaradhatott egy fontos, elbontásra ítélt eredeti szerkezet, volt, ahol az elismeréstől a további helyreállítási ütemek megvalósulásának a lehetőségét látták. Az elismerésen túl eszköz is lett a díj, ami egyes műemlékek védelménél, helyreállításánál továbblépést is jelenthet. A Citrom-díj esetei nem csak magyar jelenségek, a típusok bemutatása európai szinten is elvi kérdéseket vetnek fel. A nemzetközi fórumokon rendszerünk nagy érdeklődést és elismerést váltott ki.

Megalkottuk és sikeres lett az ICOMOS-díj bronz plakettje (Fejérdy Tamás-Balás Eszter-elnökség), amit most már minden díjazott elhelyez az épületén, ami burkoltan szervezetünk jobb megismertetését is segíti.

Az általunk szervezett és közösen alapított Guzsik-díj a fiatal építész kutatók körében népszerűsíti két éve szervezetünket.

A társadalom átrendeződésével a civil szervezetek szerepe jelentősen megnőtt. Fontos a hasonló társszervezetekkel a kapcsolatok ápolása, a programok összehangolása. Az elmúlt három évben lényegesen szorosabbá váltak kapcsolataink, közös rendezvények, nyilatkozatok mutatják az együttes fellépés eredményét. Különösen fontos állásfoglalásunk volt a Hajógyári szigeten lévő Helytartói palotával kapcsolatban. A 14 szervezet összefogásának eredménye, hogy jogosan reménykedhetünk az értékes romterület szakmailag megalapozott központi helyreállításában.

Egyre több helyen jelenik meg logonk. Új megfogalmazásától szervezetünk jobb megismerhetőségét várjuk.

Az elmúlt évek eredményei a közös cél által vezérelt, egy irányba húzó csapat munkájának köszönhető. Ezért köszönettel tartozom az iroda dolgozóinak hároméves munkájukért:

Keller Annamáriának, Pakulár Ibolyának, és Fábián Sándornénak.

Az elnökségi ülés tagjai a tisztségviselők és az állandó meghívottak bölcs meglátásaikkal, javaslataikkal és kezdeményező készségükkel alapvetően meghatározták az elmúlt időszak irányát. Elismeréssel tartozom Ágostházi László, Janotti Judit és Kovács Erzsébet alelnökök,

Arnóth Ádám főtitkár,

Winkler Gábor tiszteletbeli elnök,

Fejérdy Tamás európai ICOMOS alelnök,

Piros László ellenőrző bizottság elnök hároméves felelősségteljes segítő munkájáért.

Munkánk során érezhettük a vezetőség és a tagság támogatását, amiért itt külön köszönetemet fejezem ki.

TÖRTÉNETI KERTEK SZAKBIZOTTSÁGÁNAK
2008. évi beszámolója

100 éve született René Pechère, akinek nevéhez kapcsolódik a nemzetközi történeti kertvédelem létrehozása 1968-ban. A nemzetközileg elismert kertépítőmérnöknek hazánk kertvédelme is sokat köszönhet. Erről méltó módon emlékeztünk meg a fehérvárcsurgói Károlyi Kastélyban rendezett kiállítással is. Örsi Károly a szervezet létrehozása óta képviselte a magyar kertvédelmet, évtizekedre visszamenő személyes kapcsolatainak köszönhetően egyedülálló élményeket, immár történelmi pillanatok megörökítését tükröző saját fotói egyedülállóvá tették a kiállítást, melyekkel bemutatta az ICOMOS Történeti kertszekció nemzetközi fórumainak légkörét, szakmai eredményeit, és magyarországi hatását. A kiállítás az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Irodájának, név szerint Keller Annamária és Pakulár Ibolya önzetlen és jelentős munkájának is köszönhető. Köszönet illeti a brüsszeli BVRP Pechère Központot is, ők az életmű bemutatáshoz küldtek fotóanyagot, mi pedig René Pechère magyarországi útjáról (1972) Örsi Károly fotóit küldtük meg, amikről eddig nem volt ismeretünk, és mostantól kezdve így a nemzetközi René Pechère Könyvtár anyagában is megtalálhatóak lesznek. A brüsszeli központ hírlevele címoldalon közli kiállításunkat, a Károlyi Kastély díszudvarának képével (2009 N°10) /kertépítész tervező Dr. Örsi Károly, építész: Kralovánszky Réka/. A kiállításnak a Károlyi Alapítvány biztosított méltó helyet térítésmentesen, köszönet érte.

A magyar történeti kertvédelem érdekében levéltervezetet tárgyaltunk és fogalmaztunk meg, és terjesztjük az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság vezetősége elé azzal a céllal, hogy a kulturális örökségvédelemben ismét legyen helye, szerepet kapjon a Történeti Kert (Az ÁMRK megszűnése után).

2008. június 20-21-én nemzetközi konferencia volt a „Történeti kastélykertek kutatása, tervezése, kezelési feladatai" címmel Örsi Károly elnöklésével, itt Fatsar Kristóf tartott előadást.

2008 a Reneszánsz éve volt. A magyar reneszánsz kertművészetről, a felkéréseknek eleget téve, Örsi Károly tartott előadást a nagytétényi kastélyban (2008. május 10) majd Andocson.

Andocs 800 éves fennállására emlékünnepséget tartott. A Kolostor mellett felállított emlékmű környezetét Örsi Károly tervezte meg térítésmentesen.

A tabáni múzeum és tabáni társaság egyesület felkérésére Örsi Károly a régi Tabán kertjeiről, szőlészetéről tartott előadásokat (2008 május 16 és 2008 október 4)

A nagykárolyi Károlyi Kastélykert felújításához Örsi Károly adott szakértést.

A Hajdú-Bihar Megyei Műemléki Albizottság 50. évfordulóját a Megyeházán ünnepelték. Kitüntették Dr. Angyal Lászlót, aki 50 éve az albizottság vezetője Az évforduló alkalmából emlékkönyvet adtak ki. Dr. Örsi Károlyt felkérést kapott hogy írjon visszaemlékezést az együttműködésről, közös munkákról, ez a könyv nyomtatásban azóta meg is jelent.

Dr. Örsi Károlyt munkásságáért Forster Gyula díjjal tüntették ki a Műemléki Világnapon.

Felkérésre történt szakértések:
Nágocsi Zichy Kastélykert, Zalai Temetőkert, Balatonszabadi Kossuth szobor környezetrendezése, környezetrendezési terve /térítésmentesen/, Ivánci Kastélykert felújításának terve, Sümegi várhegy szőlője (elkészült).

Az eredményes ICOMOS taglétszámnövelés Dr. Fatsar Kristófnak köszönhető.

Dr. Örsi Károly
Szakbizottság elnök

❋

Építészeti és Régészeti Örökségek Dokumentálása Szakbizottság
2008. évi beszámolója

1. Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság *Szakbizottságunk közreműködésével vesz részt* a **Margat keresztes-kori vár** kutatásában 2007 óta folyamatosan.
A nemzetközi környezetben és közreműködőkkel zajló projekt 2008 évi őszi szezonjában folytatódott a vár építészettörténeti-régészeti kutatása és feltárása, a várkápolna eddig ismeretlen freskóciklusának feltárásával és további – a belső vár építészettörténeti kutatását szolgáló régészeti feltárással.
A feltárásokat folyamatosan monitorozzuk felméréssel és dokumentálással. A régészeti CAD dokumentációk mellett folytattuk a vár építészeti fotogrammetriai IMS felmérését, mely a projekt egyik kiemelkedő feladata. A szezononként végzett kutatómunkát kísérő fotogrammetriai dokumentálási munkarészek egységes állapotrögzítési és értékmegőrzési műemléki rendszerbe kerültek, és alapul szolgálnak a további művészettörténeti, építészeti értékeléshez, rekonstrukciókhoz, illetve diagnosztikai vizsgálatokhoz.

2. Szakbizottsági tagjaink 2009 év elejére befejezték a **Merowe-Dam** (Núbia) gátépítést megelőző régészeti leletmentés építészeti-fotogrammetriai dokumentációs munkarészének elkészítését.
Mint ismeretes, a Szudán területén tervezett duzzasztógát építését megelőző régészeti leletmentés – hasonlóan az egyiptomi Asszuáni gáthoz – nemzetközi összefogással történt, melyben Magyarország is képviselte magát egy előre kijelölt koncessziós területen.
A régészeti survey során a helyszínen felvett műemléki lelőhelyek rajzi dokumentációja számos nemzetközi publikáció és további kutatás alapjául szolgál.

3. Kambodzsa **UNESCO Világörökség** Tentatív Listáján szereplő Koh Ker műemlék-együttes felterjesztési dokumentációjához szakbizottságunk egyik tagja felkérésre előzetes kutatásokat végzett. A kőtári, adattári és történeti forrásanyag gyűjtése a fővárosban és a régióban a további művészettörténeti-régészeti kutatásokat segíti elő, és remélhetőleg a nemzetközi környezetben zajló projekt építészeti felmérési és dokumentációs programját is segíti.

4. A 2008-as magyarországi **Reneszánsz év** rendezvénysorozataihoz kapcsolódóan az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága Szakbizottságunk közvetítésével két reprezentáns területen is képviseltette magát:

- A Magyar Nemzeti Múzeum által megrendezésre került monstre kiállításon reneszánsz pasztofóriumok és reneszánsz műemlékek dokumentációját szolgáltatta Szakbizottságunk.

- A Visegrádi Királyi Palota Kápolna-rekonstrukciós munkálatait segítettük a kápolna állapot-felvételi dokumentációjának elkészítésével.

5. Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságát nem először képviseli Szakbizottságunk nemzetközi műemléki rendezvényeken, melyek közül legjelentősebbek a németországi **Denkmal** és a párizsi **Salon du Patrimoine Culturel**.

Szakbizottságunk tagjai a *Denkmal 2008* szakmai platformján kiállítással vettek részt, mellyel ismertették a *Magyarország részvételével megvalósult nemzetközi projekteket,* bemutatásra kerültek többek között a fentebb említett reprezentáns hazai és külföldi emlékek felmérési dokumentációs munkái is.

A párizsi Louvre múzeum impozáns tereiben évente megrendezésre kerülő *Kulturális Örökségi Szalonon* egy tagtársunk képviselte Szakbizottságunkat. A workshopok, kiállítások, kerekasztal-beszélgetések és előadások a francia megyék és régiók képviseletén kívül számos nemzetközi résztvevővel is zajlanak.

6. **Oktatási, előadói tevékenység**:
Szakbizottságunk két előadója folytatta a Kolozsvári Bolyai Egyetem **Műemlékvédelmi Szakmérnök**-képzésének *Műemlékek dokumentálása* tantárgy oktatását, melynek elméleti előadássorozatát követően, az elmúlt évek hagyományait követve, az eltelt időszak szakterületi gyakorlati eredményeivel is megismertettük a hallgatóságot.

A 2008-ban ismételten megrendezésre került Castrum Bene konferencián Szakbizottságunk tagjai *IMS Fotogrammetria a várfelmérésekben és kutatásokban* címmel tartottak **előadást.**

7. Publikáció:
Az ICOMOS MNB Szakbizottságunk közreműködésével építészeti és dokumentációs háttéranyagokkal járult hozzá a Tóth Sándor emlékkötet megjelenéséhez.

8. **Hazai szakmai és civil** szervezetekkel való kapcsolattartás, információközvetítés, tájékozódás, tájékoztatás:
Szakbizottság a következő fórumokon, projektekben biztosította szakterületének képviseletét aktuális programjaikon: Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat, Castrum Bene, Budapesti Városvédő Egyesület, Porta Speciosa, Építész Kamara, Ybl Egyesület.

9. **Nemzetközi szakmai** fórumon való folyamatos képviselet, kapcsolattartás:
Tagtársunk 2006-ban csatlakozott egy, az ICOMOS nemzetközi szakbizottságához, az ICOMOS ICIP-hez (International Council of Interpretation and Presentation). Azóta is folyamatosan biztosított a kapcsolattartás, informálódás, és programkövetés.

Győrfy Ilona
Szakbizottsági titkár

❋

Fotogrammetriai Szakbizottság
2008. évi beszámolója

I. Szakbizottsági előadások:

1.Szerdahelyi András doktorandusz: A Photo-modeller program felhasználási lehetőségei műemlék épületek felmérésénél.
2. Dr. Kis Papp László egy. tanár: A digitális fotogrammetria új lehetőségei a műemlékvédelemben.
3. Dr. Takács Bence egyetemi adjunktus: A mobil felvételi és térképészeti eljárások szerepe a műemlék-együttesek dokumentálásában.
4. Dr. Kis Papp László egy. tanár: A Települési Térinformációs Rendszerek szerepe a műemlékvédelemben. Magyar földtudományi szakemberek világtalálkozója, A Föld éve 2008.

II. Szakcikkek:

1. Szerdahelyi András doktorandusz: A PhotoModeler program felhasználása a Budapesti Műszaki Egyetem Központi épület műemléki felújítási munkáiban. Geodézia és Kartográfia 2008.
2. Lovass Tamás doktorandusz: A lézerszkenneléssel végzett épületfelmérések tapasztalatai. PhD értekezés 2008. /Kézirat/

Dr. Kis Papp László
Szakbizottság elnök

❋

Kulturális Turizmus Szakbizottság
2008. évi beszámolója - 2009. évi munkaterve

A legutóbbi beszámolót (2008), követő időszakban kissé megtorpanni látszott korábbi aktivitásunk, de azért nem voltunk és nem vagyunk tétlenek.

2009 elején még nagy hittel gondolkoztunk egy még az első félévben, később az év végére átütemezett, a regionális és a helyi értékeken nyugvó turisztikai fejlesztéssel foglalkozó és Nádasdladányban megrendezésre kerülő konferencia tartalmán. Mára azonban tudjuk, hogy sajnos ezt az elképzelésünket különböző, itt részletezni nem kívánt okokból nem tudjuk megvalósítani.

Terveink között szerepel, hogy a korábban nagy érdeklődéssel kísért, és az ICOMOS tagoknak ingyenes épületlátogatásokat és sétákat új tartalommal és formában újra indítjuk. A Budapest földalatti értékeit bemutató séták programját Zádor Judittal dolgoztuk ki és benyújtottuk a „Budapest Bank Budapestért" Alapítvány kuratóriumához azzal az elképzeléssel, hogy azt a Pesti Estben meghirdetjük a „nagyközönség" számára is. Ha a pályázat nem lesz sikeres, akkor a korábbi gyakorlatnak megfelelően az ICOMOS tagok okulására és örömére fogjuk megrendezni a programot.

Ebben az évben is szeretnénk kapcsolódni a Kulturális Örökség Napjainak programjaihoz, és nem adjuk fel a reményt, hogy hamarosan megvalósítjuk régóta dédelgetett tervünket, a bizottság tagjai által vezetett korábbi városnéző séták anyagának feldolgozását leporelló formájában.

Kovács Erzsébet
Szakbizottsági elnök

❋

Tartószerkezeti Szakbizottság beszámoló
2008. május- 2009. április

2008. április 3. Kiállítás az Örökség Galériában A stilisztikus rajzoló műemlékfelmérés és stílszerű restaurálás id. Storno Ferenc életművében

2008. április 18. a Műemléki Világnap ünnepi ülésén való részvétel.

2008. november 25-ére Etter Ödönné a szakbizottság esztergomi tagja szervezett az Esztergomi királyi palota, vár rekonstrukciójának megtekintésére szakértő vezetéssel látogatást. A helyreállítási munkák statikus tervezője Bessey László ismertette a torony új szerkezetét és a rekonstrukció más felmerült gondjait. Az esztergomi bazilika építésével és jelenlegi problémáival kapcsolatban is rövid tájékoztatást tartott statikus kollégánk.

2009. április 17-én Pécsett a Zsolnay múzeumban tartott Műemléki Világnapon részt vettünk.

Andor Eszter
Szakbizottsági elnök

❋

Népi Építészeti Szakbizottsága
2008. évi beszámolója

A Szakbizottság 2008-ban a rendszeres évi tevékenysége mellett számos korábban elhatározott vagy megkezdett programot megvalósított és előkészített 2009-re tervezetteket. Több témában új területekre merészkedtünk, így például a pályázatoknál.

Február 15-én a KÖH tanácstermében megtartottuk szokásos évindító megbeszélésünket, melyen az éves munkatervi elképzelések kimunkálásán túl a népi építészeti emlékek védelmének aktuális helyzetét is áttekintettük.

Fontos eseménye volt a szakbizottságnak a 2008. június 6-7-án a Bács-Kiskun megyében megtartott kihelyezett ülés, melyen a Bács-Kiskun Megye Önkormányzata és a KÖH Dél-alföldi Iroda vendégeként Borbély Lajos megyei főépítész és Széphegyi László irodavezető vezetésével ismerkedtünk a megye népi építészeti emlékeivel és védelmének helyzetével, problémáival. A gazdag program során Kiskunhalason a frissen helyreállított Sáfrik-féle-, Jánoshalmán városban a Bognár-féle-, Tataházán a Lajkó-féle szélmalmot néztük meg, Felsőszentiványon a Nagy Torma Vince malmával ismerkedett a bizottság. Hajós községben meglátogattuk a volt iparos kocsmát majd a plébániát. Ezt követően a frissen elkészült helytörténeti múzeumot, a Heimathaust tekintettük meg, majd elfoglaltuk szállásunkat a hajósi pincefaluban lévő panzióban.

A panzió társalgójában tanácskozást tartottunk, ahol a KÖH Dél-alföldi Iroda tevékenységéről, szerepéről. A terület műemlékeinek szolgálatáról Széphegyi László számolt be, majd Völgyesi Krisztina építészmérnök, Bács-Kiskun megye műemléki felügyelője a hajósi pincefalu műemléki területi védelméről adott rövid tájékoztatást.

Másnap Dunapatajon a Pataji Múzeum tájházat, majd Solt városban a helyi védelem alatt álló meleghegyi pincesort, Dunavecsén a Helytörténeti Gyűjteményt, Petőfi Sándor édesapjának mészárszékét látogattuk meg, Szalkszentmárton település védett műemléki központjában a Petőfi Sándor Emlékmúzeumot, az egykori vendégfogadót és mészárszéket tekintettük meg.

A kihelyezett ülés eredményeit összefoglaltuk és azt az érintetteknek megküldtük.

A még 2007-ben összeállított előadás-tematika alapján 2008-ban az ICOMOS Klubban március 12-én Kerner Gábor „A településszerkezeti tervek jelentősége a népi építészeti emlékek védelménél", 2009. február 10-én pedig Pataky Emőke „Tarpa, egy új »műemlékfalu« „ címmel tartott előadást.

Nagyon fontos vállalkozást is elhatározott a Szakbizottság, a Békési Népi Építészeti Tanácskozások felélesztését. Békési megyei tagjainknak, Tarkovács Mártának, Dobos Lajosak, valamint a szervezés vezetőjének, Antal Annának köszönhetően elkészült a 2009. október 2-3-ra tervezett „A polifon népi örökségvédelem" című XVI. Békési Népi Építészeti Tanácskozás előzetes programja, pályázatot nyújtottuk be a NKA-hoz a fedezet biztosítására. Tárgyaltunk Békés város vezetőivel – ennek hatékonyságát nagymértékben fokozta, hogy részt vett rajta Mezős Tamás a KÖH elnöke is.

Részt veszünk a Tusnád – 2009., Az épített örökség védelmének elméleti és gyakorlati kérdései nemzetközi tudományos konferenciasorozat 14. ülésszakának előkészítésében, melynek címe „A többnemzetiségű régiók népi építészete". A 2009. május 19-24 közötti tanácskozás egyben a CIAV ülése is, így reméljük, hogy sikerül a szakbizottság közvetlen kapcsolatát kiépíteni velük. Három előadást vállaltunk (Antal Anna, Balassa M. Iván és Kerner Gábor), az előadók mellett „delegációnk" tagja lesz Pataky Emőke. Balassa M. Iván a tanácskozás Tudományos Tanácsának tagja, az egyik „modul" vezetője.

Tevékenységünk kiszélesítésére az egyik oldalról az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága és a Népi Építészeti Szakbizottság, másik oldalról a Transylvania Trust Alapítvány – Kolozsvár együttműködési megállapodást kötött közös kutatási projektre Erdély népi építészeti örökségének dokumentálása, inventarizációjára, kutatása, hasznosítása, ezen belül Erdély népi építészeti kataszterének megalkotása címmel és tartalommal. A közösen az NCA-hoz 2008-ban benyújtott pályázat nem nyert, az elutasítást formálisnak éreztük, ezért 2009-ben hasonló tartalommal újra pályáztunk.

Az elmúlt közgyűlés óta a már bevált módon, e-mail segítségével tartjuk a kapcsolatot, tájékoztatjuk egymást az aktualitásokról. Érdeklődést tapasztalunk a szakbizottságban való részvétel iránt, új tagjaink is vannak, illetve korábbi, egy időre „eltűnt"-ek is jelentkeztek. Ugyanakkor többen vannak, akik rendszeresen, hosszabb idő óta nem jelennek meg rendezvényeinken. Tervezzük, hogy tőlük megkérdezzük, kívánják-e tovább fenntartani a kapcsolatot szakbizottságunkkal.

Balassa M. Iván
Szakbizottsági elnök

❋

Régészeti Műemlékhelyek Szakbizottság
2008. évi beszámolója

1. Itinerarium Hungaricum II.

Jerem Erzsébet és Mester Zsolt szerkesztésében megjelent az őskori kötet az NKA támogatásával: Őskori emlékek és gyűjtemények Magyarországon. Archaeolingua 2009, pp. 664.

2. Állásfoglalás a nyergesújfalui áruház-beruházás tárgyában

A nyergesújfalui Sánchegyen római castellum (Crumerum) és Rákóczi-kori sánc jól látható és azonosítható maradványai találhatók, a hegy lábánál pedig római település és temető, amelyek régészeti védettséget élveznek. A Sánchegy lábának nyugati szélén SPAR és egyéb áruházak, parkolók építése kezdődött meg, amelyek tervezése során nem került sor a kötelező örökségvédelmi egyeztetésre. A leállított építkezésről a Régészeti Bizottság a KÖH képviselőjének a felkérésére véleményt fogalmaz meg, állásfoglalást ad ki. Visy Zsolt előzetes szakvéleményt készített, valamint meglátogatta a megelőző feltárást. Véleménye szerint az áruház megépítése egyrészt műemléket rongálna, mivel a későrómai sírok mellett épületmaradványok is előbukkantak, másrészt pedig mivel az áruház és a további létesítmények sértenék a Sánchegy zavartalan látványát, műemléki élvezetét, tehát annak környezetét.

3. Régészeti műemlékhelyek szakmai tanácskozás

2008-ban egy szakmai tanácskozásra kerül sor a Bizottság rendezésében, június 4-én Pilismaróton, „A pilismaróti késő római erőd jelene és jövője" címmel. A település fölötti dombon későrómai erőd maradványai találhatók, amelyek kutatását, konzerválását és kulturális hasznosítását vitatta meg az egynapos tanácskozás.

A konferencia résztvevőit **Benkovics László** polgármester köszöntötte, majd **Gróh Dániel**: A Pilismarót Kishegyi erőd kutatástörténete és jelentősége dunakanyari limesen belül, **Winkler Gusztáv**: Térinformatikai kutatások Pilismarót Kishegyen, és **Benkovics László**: Turisztikai tervek és fejlesztések Pilismaróton, különös tekintettel a római emlékekre című előadása hangzott el. **Visy Zsolt a** dunakanyari római limest mint a Római Birodalom Limes világörökségi helyszín leendő részét értékelte előadásában. A vitát, amelyben több felajánlás mellett az is elhangzott, hogy a római erőd egyes részei sajnálatosan magántulajdonú telkekre kerültek, amit tehát az önkormányzatnak vissza kellene vásárolnia, **műemléki séta** követte a római erőd területén.

4. A ripa Pannonica világörökségi pályázatának előkészítése

Folytatódnak a légirégészeti kutatások mind Pannonia, mind Dacia limese mentén a Kultúra 2000-pályázat PTE által elnyert támogatása felhasználásával. 2008 áprilisában az Aquincumi Múzeumban megnyílt a program részeként a Római Birodalom limese – Pannonia határa mint világörökségi helyszín című vándorkiállítás. A KÖH vezetésével két magyar szervezet (PTE, Paks Város Önkormányzata) és több külföldi szervezet részvételével kidolgozott EU-pályázat elnyerte a támogatást, ennek alapján megkezdődött a ripa Pannonica bejárása, világörökségi pályázati feldolgozása. A munka 2011-re elkészül.

5. Visy Zsolt újabb határozatot nyújtott be a verespataki bányaberuházás megakadályozására a Québecben tartott 16. ICOMOS-közgyűlésen. Mivel a román ICOMOS is hasonló szellemű előterjesztést tett, a két tervezetet a felek egybedolgozták. Az ICAHM által beterjesztett határozati javaslatot a közgyűlés elfogadta.

Visy Zsolt
Szakbizottsági elnök

A közgyűlésen ünnepélyes keretek között adtuk át a 2008-as Möller emlékérmet, és idén került sor, immár második alkalommal, a Nemzetközi Möller emlékérem odaítélésére is. Laudációt Örsi Károly, a Möller Bizottság elnöke tartott.

A Möller emlékbizottság döntése alapján az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága

Dr. Szabó László DLA okleveles építészmérnök,
okl. műemlékvédelmi szakmérnököt,

a Szent István Egyetem Műszaki Főiskoláján a műemlékvédelmi szaktárgy megszervezéséért, több építészgeneráció magas színvonalú szakmai neveléséért, meghatározó építész közéleti munkásságáért, a népi építészet új szemléletű oktatásának eredményes bevezetéséért

Möller István Emlékéremmel

tüntette ki.

A Möller emlékbizottság döntése alapján az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága

Dr. Alexander Balega (Szlovákia)
történészt, egyetemi tanárt

a Kárpát medence népei művészetének közös védelméért, a szlovák és a magyar műemlékvédelmi hatóságok és szakemberek szakmai együttműködésének felépítéséért

Nemzetközi Möller István Emlékéremmel

tüntette ki.

❋

Az ICOMOS Műemlékvédelmi Panteonja 2009-ben két újabb taggal bővült, Levárdy Ferenc művészettörténészről és az idén 100 éve született Gerő László építészmérnökről Fejérdy Tamás tartott megemlékezést, a megjelent családtagoknak

Nagy Gergely elnök adta át az ICOMOS Műemlékvédelmi Panteon Emléklapot.

LEVÁRDY FERENC (1916-1993)

Levárdy Ferenc művészettörténész, a XX. századi magyar műemlékvédelemnek elsősorban a szakma művelői körében ismert kiváló művelője, 1916. december 9-én született Bethlenházán (akkor Krassó-Szörény vármegye). Életének alakulásába többször is keményen beavatkozott a XX. századi magyar történelem, de a történeti-műemléki, művészettörténeti értékek iránti odaadó elkötelezettsége a sorsfordító változások között is hivatásszerűen meghatározó maradt számára, akárcsak a tanulás és a tanítás, amelynek kettőssége szintén egész életét végigkísérte. A Bencés Rend pannonhalmi Tanárképző Főiskoláján tanult. Érettségi után belépett a bencés rendbe, 1939-ben tett szerzetesi fogadalma után 1940-ben pappá szentelték. A Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett földrajz-történelem szakos tanári oklevelet. A Trefort utcai Gyakorló Gimnáziumban gyakorló tanár, s párhuzamosan az egyetemen művészettörténetet tanul. Az MTA Fraknói-ösztöndíjasa Rómában (1941-1942) - majd 30 évvel később, 1972-ben, szintén Rómában lesz minisztériumi ösztöndíjas. A pannonhalmi Bencés Gimnázium (1942-1947), a pannonhalmi Tanárképző Főiskola (1945-1947), a csepeli gimnázium tanára (1947-1948); közben frontszolgálatot teljesített, tábori lelkészként szolgált (1943-1945). A kommunista rezsim idején, 1950-ben kilépett a bencés rendből és családot alapított (szerzetesi fogadalma alól 1965-ben hivatalosan is felmentést kapott), ezután tanult szakmáitól távol eső munkaterületeken dolgozott egészen 1968-ig, amikortól művészettörténészként és műemléki felügyelőként az Országos Műemléki Felügyelőség megbecsült, és mindenki által szeretett munkatársaként tevékenykedett egészen 1977-es nyugdíjazásáig.

Ezt megelőzően, mintegy tudatosan gyűjtve a műemlékvédelem műveléséhez szükséges tudást, 1954-ben beiratkozott a Budapesti Műszaki Egyetem építészmérnöki karára, de az 1956-os forradalom miatt tanulmányai félbeszakadtak. Nem így a munka mellett is folytatott építészet- és művészettörténeti kutatásai: középkori építészettörténettel, a magyarországi román és gótikus építészet emlékeivel, az Árpád-kori Krisztus-ábrázolások ikonográfiájával, elsősorban Pannonhalma építészeti múltjával foglalkozott. 1963-ban nyújtotta be és védte meg kiemelkedő eredménnyel *Pannonhalma* című építészettörténeti disszertációját, amelyet azonban a Tudományos Minősítő Bizottság prekoncepciós módon többszöri nekifutásra sem volt hajlandó elfogadni. A Bibliotheca Vaticanában, a Morgan Library-ben és az Ermitázsban őrzött lapok alapján 1973-ban jelentette meg a Magyar Anjou Legendárium-ot, amely művével végre a művészettörténeti tudományok kandidátusa lett 1977-ben.

1972-től az Egri Műemlékvédelmi Nyári Egyetem alapító szervezője, évkönyveinek szerkesztője. Tanítványainak és tisztelőinek körét tovább növelte a BME Műemléki Szakmérnöki posztgraduális képzésben való részvétele, amelynek keretein belül a képzőművészeti alkotások elemzését tanította (1976-1988). Ugyanebben az időszakban szervezte meg és irányította az Országos Egyházművészeti és Műemléki Tanács szakmai munkáját is. Meghatározó szerepet játszott egyebek között a győri székesegyház Héderváry-kápolnája, a gyöngyöspatai római katolikus templom, a litéri Árpád-kori templom román kapuzata műemléki helyreállításában. Kutatási-előkészítő munkát végzett a Pannonhalmi Bencés Főapátság teljes műemléki felújításához, nevéhez fűződik a somogyvári bencés kolostor kerengőjének rekonstrukciója. Rengeteget tett a műemlékvédelem ismertté tétele érdekében is, egyebek között a *Tájak, Korok, Múzeumok* c. kiadványsorozat szerkesztőjeként (1980-1989), valamint számos szakmai publikáció és népszerű könyv szerzőjeként. Ő rendezte meg az ICOMOS mai napig is emlékezetes, 1972-ben Budapesten megtartott III. Közgyűléséhez kapcsolódóan a Budapesti Történeti Múzeumban a „100 éves a magyar műemlékvédelem” című kiállítást. Könyvei, amelyeket itt felsorolni is sok lenne, Pannonhalmával és néhány más bencés műemlékkel, középkori keresztény témákkal, valamint kódexek kutatásával és újbóli közreadásával foglakoznak (pl. a budapesti Egyetemi Könyvtár Cornides-kódexe, vagy a Nekcsei-biblia legszebb lapjainak hasonmás kiadása). A legszélesebb körben mégis két gyakorlati megközelítésű műve vált ismertté: az általa szerkesztett, a „műemlékesek” által mai napig is forgatott: „Egyházi épületek és műtárgyak gondozása”című (1971), az úgynevezett „ezüstkönyv”, és a valamennyire hasonló témájú „Magyar templomok művészete” (1982). A „Pipázó eleink” (1991) című könyvecskéjét évekkel 1993-ban bekövetkezett halála után angolul is kiadták.

Mint tudós művészettörténész, műemlékvédő, író és tanár maradandót alkotott műveiben, amelyek megőrzik emlékét, ugyanúgy, ahogyan egykori munka- és pályatársai, tanítványai szívében ma is tovább él Levárdy Ferenc, a lelkesedését és a magával ragadó humorát a körülményektől függetlenül mindig megőrző, hatalmas tudását önzetlenül továbbadó, melegszívű ember.

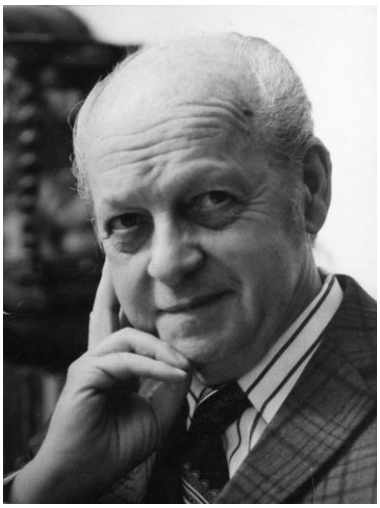

GERŐ LÁSZLÓ (1909-1995)

A huszadik századi magyar műemlékvédelem kiemelkedő alakja, Gerő László 1909-ben született Szombathelyen. 1932-ben szerzett építészmérnöki diplomát a Budapesti Műszak Egyetemen. 1935-ben ösztöndíjasként került a Római Magyar Akadémiára, ahol egyebek között a Santo Stefano Rotondo templom, illetve Róma városépítészete tanulmányozásával foglalkozott; hazatérése után Budapest Főváros szolgálatába állt. Első nagyszabású, sok tekintetben ma is példaértékű munkája 1941-ben az óbudai amfiteátrum (részben rekonstruktív) romkonzerválása, bemutatása és városszerkezetbe-illesztése volt. A második világháború után fővárosi templomok helyreállításával foglalkozott (Belvárosi plébánia templom, Budavári Nagyboldogasszony templom). Az 1940-es évek végén a FÖTI-ben dolgozta ki a Budai Várnegyed rendezési tervét, ezt követően éveken keresztül tervezte és irányította – talán legszélesebb körben ismert munkájaként – a budai középkori vár helyreállítását. Számos más műemlék – elsősorban romok – konzerválása, építészeti restaurálása is fűződik Gerő László nevéhez: egyebek között dolgozott a sárospataki Vörös-torony, a szigligeti vár, a révfülöpi templomrom, a nagyvázsonyi vár, a sopronbánfalvi Mária-Magdolna templom, a badacsonyi Szegedy Róza ház helyreállításán. Később, az 1970-es években, szakértőként vett részt a római Palazzo Falconieri helyreállításában.

1957-től évekig vezette az akkor létrehozott Országos Műemléki Felügyelőség – hatósági és tervezési feladatokat egyszerre ellátó – Építészeti Osztályát. Az irányításával az egész országra kiterjedően végzett munka során több fiatal szakember nőtt fel a keze alatt, akik, „tanítványaiként", a magyar műemlékvédelem/műemlékhelyreállítás elismert szakemberei lettek. A Műegyetemen ténylegesen is oktatta a „műemlékvédelmet", azaz a műemlékek helyreállításának, restaurálásának elméletét és gyakorlatát. Dr. Gerő László elévülhetetlen érdemeket szerzett a magyar történeti települések értékeinek együttesükben való megőrzése terén is: az 1960-as években, felülemelkedve az intézményes műemlékvédelemben akkoriban neki juttatott egyfajta mellőzöttségi helyzeten, ismét úttörő munkát vállalt, amikor elvégezte az első *Műemléki Jelentőségű Területek* és *Műemléki Környezetek* kijelölését, és küzdött azok védetté nyilvánításáért. Helyreállítási munkáival összefüggésben, azok tudományos-szakmai megalapozottságának elérése érdekében folytatott tanulmányai és kutatásai eredményeként kiemelkedő, nemzetközileg is elismert vár-szakértőként tette közzé a témában írásait, jelentette meg könyveit. Magas fokú szakmai igényességgel, ugyanakkor olvasmányosan megírt, ezért igen népszerű (nem egy esetben még ma is „alapműnek" számító) könyveiben a műemlékek, a műemlékvédelem számos más területével is foglalkozva, egyszerre szolgálta a szakmai tudás elmélyítését és a széleskörű ismeretterjesztést.

A 2009-ben LIII. évfolyamába lépett MŰEMLÉKVÉDELEM folyóirat, amelyet 1957. évi alapításától kezdve – gazdag és kiemelkedően értékes életművének meghatározó részeként – évtizedeken keresztül (1994 áprilisáig, ameddig egészsége engedte) szerkesztett, olvasói számára lényegében egybefonódott személyével.

Gerő Lászlót, a csodálatosan kedves és megnyerő embert éppúgy lehetetlenség röviden bemutatni, mint életművét a maga teljességében ismertetni. Mint ahogyan a hazai és nemzetközi díjak, kitüntetések (1959 Ybl-díj, 1972 Magyar Műemlékvédelemért Plakett, 1973 Herder-díj, 1994 Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal) sem képesek méltóképpen elismerni emberi nagyságát, szakmai pályafutásának kiemelkedő teljesítményét.

Munkássága igazi elismerésének, egyben betetőzésének alighanem Ő maga is a római Szent Péter bazilika grottájában létrehozott „Magyarok kápolnáját" tartaná, amelyet 1980-ban, Lékai László bíboros érsek megbízására tervezhetett és valósíthatott meg – visszatérve az általa pályakezdése óta annyira szeretett Örök Városba.

Ez a közgyűlésünk egyben tisztújító közgyűlés is volt, ahol megválasztottuk az új elnökséget és vezetőséget.

Tagságunk szavazatai alapján 2009. május 7-től az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület élére a következő tagjaink kaptak bizalmat és kerültek megválasztásra:

Elnök:	Nagy Gergely
Főtitkár:	Fejérdy Tamás
Alelnökök:	Kovács Erzsébet
	Lővei Pál
	Wierdl Zsuzsanna
Ellenőrző Bizottság:	Piros László - elnök
	Durczi Zsuzsa
	Winkler Gábor
Vezetőség:	Andor Eszter
	Balassa M.Iván
	C.Harrach Erzsébet
	Czétényi Piroska
	Fatsar Kristóf
	Feld István
	H.Vladár Ágnes
	Káldi Gyula
	Örsi Károly
	Szebeni Nándor
	Széphegyi László
	Tihanyi Csaba
	Visy Zsolt
Vezetőségi póttagok:	Alföldy Gábor
	Váczi Piroska
	Kacskovics Fruzsina
	Lőrincze Zsuzsa

A közgyűlés az ICOMOS tiszteletbeli tagjává választotta Ágostházi László DLA volt alelnököt.

Gratulálunk az új tisztségviselőknek, sok sikert, erőt, kitartást, eredményes jó munkát kívánunk nekik az elkövetkezendő 3 évre!

Tusnád idén Torockóra költözött…

„Többnemzetiségű régiók népi építészete" konferencia

2009. május 19-23.

A Transylvania Trust a XIV. Tusnádi konferenciát a többnemzetiségű régiók népi építészete címmel hirdette meg. Nagyszebenben találkoztak a résztvevők, hogy két nap tanulmányi út után Torockóra érkezzen a társaság. Szász, román, móc falvakat láthattunk. Bemutatták a figyelem középpontjában álló Verespatakot, a magyar településeket Torockó képviselte. A konferencia programjához kapcsolódott a CIAV (ICOMOS Népi Építészeti Szakbizottság) közgyűlése.

Torockón tartották a konferencia hivatalos megnyitóját. Ez alkalomból megkoszorúztuk Román András emléktábláját, aki a torockóiak tiszteletét azzal váltotta ki, hogy megteremtette a történeti település megújulásának szellemi és gazdasági feltételét. Az általa elkezdett munka látványos eredményt hozott, az ügyesen felépített program segítségével ma már a település közössége maga védi értékeit, a jól szabályozott alapítványi rendszer pedig az értő értékőrzés és fejlesztés műemlékvédelmi szempontból is példamutató esete. (Furu Árpád agilis munkája, Balassa M. Iván önzetlen közreműködése igazán látványos és szakszerű megújulást hozott. Munkájuk és programjuk Magyarországon is mintául szolgálhatna.)

Az igazán gondosan megszervezett konferencia hangulatában a régi szépvilágú tusnádi találkozások emlékét idézte. A torockószentgyörgyi helyszín otthonos környezetet nyújtott, a cca. 60-80 fős létszám pedig azért tűnt ideálisnak, mert mindenki megismerhetett mindenkit, és ez az a lépték, ahol valóban lehetőség nyílik szakmai megbeszélésre is.

Jól felépített előadássorozatot hallhattunk. Magyar, német, román, egyiptomi, kanadai szemmel láthattuk a multikulturális örökség lehetőségeit és korlátjait. Ritkán lehet elmondani, hogy minden előadás komoly színvonalat képviselt. Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert ugyanazt a témát, feladatot, kutatási eredményt máshonnan megközelítve vagy más gyakorlati tapasztalatra alapozva is hallhattuk. És mivel csak a szakmaiság volt a meghatározó, több oldalról is felvetődött, hogy érdemes lenne ezeket az egymástól független kutatásokat összehangolni, a tapasztalatcserék lehetőségét kihasználni, a módszertant és a célokat összehangolni. Az előadások átfogó témája, vagy a megközelítés újszerű módja miatt bizony sokszor jó lett volna, ha az előadások túlléphették volna a megszokott keretüket.

Tusnád az ICOMOS Német-Magyar-Román Nemzeti Bizottságainak összefogásával születhetett meg. Az együttműködés azóta is töretlen.
A három szervezet most a CIAV-al kiegészülve előkészítette a „Torockói Nyilatkozat"-ot, amit a konferencia résztvevői elfogadtak. Célja a multikulturális értékek összegyűjtése és megőrzése.

Előszó

Az ICOMOS-CIAV és az ICOMOS román, magyar és német nemzeti bizottságok képviselőinek gyűlése a „Többnemzetiségű régiók népi építészete” témával megszervezett 14. Tusnád műemlékvédelmi konferencia keretében zajlott le.

Elismerve, közvetlenül a helyszínen, az erdélyi épített kulturális örökség értékeit, mint a román, magyar és német közösségek értékes hozzájárulását az emberiség örökségéhez,

Kiaknázva egy egyedülálló és sajátos népi építészet kialakulásához vezető kulturális párbeszéd történeti folyamatát, és megismerve a jelenlegi veszélyeket, a megőrzés kihívásait és a romániai, erdélyi népi örökség sebezhetőségét, és

A CIAV tagok tevékeny közreműködésének köszönhetően felismerve hogy az egész világ népi öröksége – habár különböző módon – de szembesül a jelen társadalmi, gazdasági vagy politikai helyzet által létrehozott kihívásokkal, veszélyekkel és kockázatokkal, amelyek egyre nehezebbé teszik az örökség „hitelességének teljes tiszteletben tartásával” végrehajtott restaurálásokat,

Figyelembe véve a Népi épített örökség kartájának az előírásait, amely egyértelműen megmagyarázza annak a különleges örökségnek a szerepét, amely „egy közösség kultúrájának és annak lakókörnyezetével való kapcsolatának alapvető kifejezése, ugyanakkor a világ kulturális sokszínűségének megnyilvánulása” világosan kifejezésre juttatja, és maga után vonja a szakszerű restaurálási irányelveket,

Figyelembe véve hogy 1999-től fogva, az ICOMOS XII. közgyűlésén elfogadott Karta óta a Népi Építészeti örökség helyzetét nagymértékben befolyásolták olyan erőteljes, néha dramatikus jelenségek, mint a globalizáció, népességvándorlás és/vagy interkulturális párbeszédek vagy konfliktusok,

a következőkben egyezünk meg:

„TOROCKÓI DOKUMENTUM”

a többnemzetiségű környezetben lévő népi épített örökség védelméről

Az 1999-es Népi épített örökség kartájában emlegetett veszélyek, amelyek a „globális társadalmi és gazdasági változások” következményei, egyre erőszakosabban jelennek meg és egyre elterjedtebbek. Egyetlen jel sem mutat arra, hogy „a gazdasági, kulturális és építészeti homogenizálás” a közeljövőben megkímélné a népi szerkezeteket, mivelhogy ezt eddig sem így tette. Népi épített örökségünk egyre inkább veszélyeztetett, ám nem saját gyengeségei miatt, hanem olyan folyamatoknak köszönhetően, amelyeket képtelen kezelni és elhárítani. Ésszerű tehát, ha egy koherens stratégiai eljárás útján szeretnénk kezelni ezeket a veszélyeket azáltal, hogy összekapcsoljuk a közösségeket, tervezőket és döntéshozókat az ICOMOS által biztosított és áttekintő szakvéleményezési és felmérési tevékenység-programok alapján létrehozott multidiszciplináris alapú szakértelemmel.

Az épített kulturális örökség kihangsúlyozza, és napjainkban jobban mint bármikor ezelőtt, hogy „a világunkban létező kultúrák és az örökség sokszínűsége elengedhetetlen szellemi és értelmi forrás az egész emberiség számára. A világunk kulturális és örökségi sokszínűségének a védelmét és értékelését aktív módon, az emberi fejlődés egyik alapvető jellegzetességeként kellene terjeszteni.” A népi építészetnél egy örökség sem tükrözi jobban az emberi és társadalmi-gazdasági fejlődésben illetve a tényleges védelemben felfedezhető, a helyi közösségek és a területi irányelvek közötti ok-okozati kapcsolatot. Ésszerű tehát az a következtetés, hogy a népi örökségvédelem problémáira csak kiegyensúlyozott, fenntartható közösségfejlődés által lehet megoldásokat találni, ahol felvállalják hagyományaikat olyan

tervező és programalkotó mechanizmusokon keresztül, amelyek egy, az életszínvonalat egyre emelő helyi erőforrásnak tekintik a kultúrát.

A népi épített örökség tisztán kifejezi azt, hogy „minden kultúra és társadalom a saját örökségét képező anyagi és szellemi kifejezés jellegzetes formáiban és eszközeiben gyökerezik, ezeket pedig tiszteletben kellene tartania. Tehát a szellemi örökség problémáinak a kezelése nélkül nem lehet hatékonyan megőrizni a népi örökséget. Ez elsődleges fontosságú a többnemzetiségű régiók esetében, ahol nemcsak hogy nehéz az értékeket dokumentálni, de lehetetlen őket akkor helyettesíteni, ha már elvesztek. Ezért tekintjük megfelelő megoldásnak a multikulturális régiók népi épített örökségénél az érték-alapú helyszíni védelmet. Helyi vagy terület szabadtéri múzeumba való szállítást csak azonnali és közvetlen veszély esetén tekintethetünk megoldásnak, mint egyedi és végső lehetőséget.

A gazdasági globalizáció veszélyt jelent a népi épített örökség számára, de ugyanakkor a globális gazdaság által szolgáltatott adatterjesztő és kommunikációs technikai eszközök biztosítják a szakemberek és a laikusok számára a népi épített örökség értékeinek könnyebb dokumentálhatóságát és beazonosíthatóságát. A helyi közösségek, adminisztratív szervek, egyházi és politikai vezetők képzése ki kellene használja az információs és kommunikációs technológia lehetőségeit. A gazdasági globalizációt olyan politikai fejlemények hozták létre, amelyek ugyanakkor lehetővé teszik a közösségeknek, hogy ezek saját igényeik szerint használhassanak fel demokratikus eszközöket saját környezetük ellenőrzése érdekében. Ebben a vonatkozásban a falusi vagy városi társadalmi és gazdasági fejlődés helyi irányelvei meríthetnének a népi épített örökségben testet öltő hagyományos értékekből. E cél érdekében szükségessé válik, hogy a közösségek áttekintő leltárokat készítsenek népi örökségünkről, valamint támogassák a helyi erőforrásokat és építési, mezőgazdasági, ökoturizmusi és kézművességi hagyományaikat.

Torockó, 2009. május 23.

Marc de Caraffe	**Christoph Machat**	**Nagy Gergely**	**Sergiu Nistor**
ICOMOS CIAV	**ICOMOS Németország**	**ICOMOS Magyarország**	**ICOMOS Románia**

A konferencia lehetőséget nyújtott arra is, hogy előkészítsünk olyan programokat, amelyek a nemzetközi kapcsolatokat kihasználva kölcsönösen segíthetik műemlékeink szellemi és fizikai megújulását:

> Előzetes egyeztetés született arról, hogy a három ICOMOS Nemzeti Bizottság közös levélben hívja fel a figyelmet Torockó várományosi listára való felvételének a fontosságára. A továbblépés Bécsben, az európai elnökök találkozóján várható, az előkészítésben a Transylvania Trust is szerepet vállalt.

Az áprilisi rövid idejű pályázati lehetőségek miatt csak a kapcsolatfelvételre volt lehetőségünk a Norvég Nemzeti Bizottsággal. Elhatároztuk, hogy a műemlékvédelem új lehetőségeiről, különös tekintettel a mai építészet szerepéről műhelyszerű együttműködést szervezünk. Az elképzeléshez egyiptomi építész partnerünk is csatlakozott. Programalkotásról beszéltünk, hogy meghatározzuk, mit lehet elvárni egy ilyen együttműködéstől. Célunk, hogyha kialakul a megfelelően tematika, hogy eredményesebben tudjunk együtt fellépni bármilyen elénk kerülő pályázati lehetőség esetén.

> Szó volt arról, hogy a román és a magyar ICOMOS együttműködésének szép példája lehetne a Kiegyezés és az I. világháború közötti kor erdélyi műemlék-helyreállítások szellemi világának megismertetése és bemutatása. Ez lehetőség - a program és minden további részlet, egyeztetést kíván.

Jó volt a konferencia, de csak akkor, ha lesz folytatás, ahol kihasználjuk a kapcsolatokban rejlő lehetőségeket.

2011-ben ismét várják az érdeklődőket. A várakról lesz szó, akkor Szilágysomlyó és Gyulafehérvár ad otthont Tusnádnak.

Nagy Gergely

❋

Többnemzetiségű régiók népi építészete
XIV. TUSNÁDI KONFERENCIA – 2009. május 20-23.

A konferencia első két napján a szász régió központjából, Nagyszebenből kiindulva a „multikulturalitás" jegyében számos jellegzetes helyszínt és jelenséget volt módunk tanulmányozni, amíg a szászok egyik legjellegzetesebb településétől, Nagydisznódtól a második nap délutánjára a magyarok lakta Torockóra értünk.

Először a Szebentől 9 kilométerre lévő Nagydisznódra látogattunk. A település gazdag városias öröksége és jellegzetes erődített temploma a több évszázados kézműves ipar eredményeit és a szász hagyományokat őrzi. Resinár pedig, Szebentől mindössze 12 kilométerre, az ortodox vallás és kultúra jelentős központja, ahová még ma is városi villamos jár. A város hajdan Havasalföld fejedelmeinek védelmét élvezte és őrzi a több évszázados román fagerendás építkezés hagyományait. Utunk következő állomása Kelnek, a hasonló nevű patak partján fekvő szalagtelkes Fehér megyei település volt. A nemrég helyreállított és gyönyörűen ápolt Kelnek vára eredetileg nemesi székhely volt. Jelenleg az együttes a közösségi élet számára is kiváló lehetőségeket nyújt, szépen helyreállított lakótornyában érdekes gyűjtemény látható.

Estére érkeztünk meg Erdély egyik legjelentősebb településére, a Maros vidékének ásványkincsekben gazdag völgyében futó fontos kereskedelmi út mentén található Gyulafehérvárra, amely már a római kortól jelentős szerepet játszott úgy a gazdasági, mint a politikai és kulturális életben. A középkorban Fehér megye székhelyeként tett szert nagy jelentőségre, majd az ország három részre szakadása után nem csak az Erdélyi Fejedelemség központja, hanem jelentős egyházi központ is lett, ahová beköltözött a politikai elit is. A vár területén lévő Szent Mihály székesegyház, az erdélyi reneszánsz gyöngyszeme a Lázói kápolna, az Apor palota és az egykori trinitárius templomból átalakított egyházmegyei könyvtár és csillagászati obszervatórium a Batthyaneum, mind a magyar építészettörténet jeles emlékei.
A Habsburg uralom alatt megszűnt a vár adminisztratív jelentősége és a XVIII. században az osztrákok egy úgynevezett Vauban-típusú erőddé alakították, amely katonai szerepét az első világháborúig megőrizte. Az 1930-as években megbontották a várfalat, azzal a céllal, hogy a vár területén épült ortodox katedrális méltó módon legyen megközelíthető. A rendszerváltozásig katonai célokat szolgáló együttes sorsa most úgy tűnik jobbra fordul, mert egy magyar testvérpár, a Szabó testvérek, nemrég egy olyan felújítási programba kezdtek, amely az együttes hasznosítását is meg fogja oldani.

A második nap délelőttjén a híres, hírhedt Verespatakot látogattuk meg. A településről köztudott, hogy lakói a római kor óta aranybányászattal foglalkoztak (a római kori aranybánya egyik járatát mi is meglátogattuk), most ez, vagyis a környezetet károsító aranybányászat folytatása nemzetközi tiltakozást váltott ki nem csak környezetvédelmi, hanem örökségvédelmi szempontból is. Hiszen az új bánya megnyitásával, az új bányatulajdonosok új lakásokba kívánják költöztetni dolgozóikat. Ennek pedig egyértelmű következménye lesz, hogy a XVIII. században az osztrák aranyérc feldolgozóipar telepítésének köszönhetően létrejött gazdag városias építészeti örökség létét veszélyeztetik.

Verespatak után, a festői Szigethegységben természetvédelmi területeken (geobotanikai rezervátum, magas sziklák, barlangok és 30-40 méteres vörösfenyők között) és a ronki szoroson át, a négy településből álló Aklosra vezetett utunk. Az oklevelekben a XV. században említett településre, ha nem hangzana rosszul, mondhatnánk, hogy valóságos építészeti rezervátum, hiszen a fából épített lakó és gazdasági épületek alaptípusai mind láthatók. Megtalálható a két helyiségből álló un. kamrás ház, (amelyhez belülről táplálható külső kemence csatlakozik), a kő alapokra emelt tornácos magas házak, a különféle gazdasági melléképületek, ólak, aklok, istállós csűr, sőt a lovak patkolásakor használt fa építmény is. Az épületek fedése is változatos, szalma, zsindely, vagy cserép.

Sokat és sokfélét láttunk, így tehát nem véletlen, hogy már a kirándulás során megszületett a gondolat, hogy saját magunk és az illetékesek számára össze kell foglalni a tapasztaltakat és a teendőket.

A torockói program az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság kezdeményezésére nem is kezdődhetett volna szebben és stílusosabban, mint a torockói értékvédelmi programot kitaláló és elindító, Román Andrásról való megemlékezéssel és emléktáblájának megkoszorúzásával. Az ünnepségen jelen volt Román András özvegye és a konferencia résztvevőin kívül a falu lakói is.

A szervezőket dicsérik a konferencia témájához illeszkedő kísérő programok is; Sergiu Nistor a romániai ICOMOS Nemzeti Bizottság elnökének népi építészeti vándorkiállítása, Zakariás Attila székelyföldi népi építészeti felmérései és Wagner Péter „Feneketlen a múltnak kútja" című kiállítása, ez utóbbit jó lenne bemutatni nálunk is.

A többnemzetiségű régiók népi építészetével foglalkozó kétnapos konferencia az adott témát két plenárisülés és párhuzamosan zajló szekcióülések keretei között vitatta meg. A konferencia végén a résztvevők közös nyilatkozatot fogadtak el. Ennek hivatalos magyar fordítása még nem készült el. Mind a plenáris, mind pedig a szekcióülések előadásai előre meghatározott témák köré csoportosultak.

Az ünnepélyes megnyitó során Cristoph Machat a konferencia sikerének egyik legfontosabb garanciáját a résztvevők témához illő földrajzi, etnikai sokszínűségében látta és láttatta. És valóban az európaiakon kívül kanadai, mexikói, japán, egyiptomi, Fülöp-szigeteki résztvevőkkel is megoszthattuk tapasztalatainkat.

Az első plenáris ülés témája a torockói és az énlakai értékvédő program volt. Furu Árpád a teendőkről és a feladatokról beszélt, Albert Homonnai Márton viszont, ahogy azt előadásának címében is ígérte (Vidékfejlesztés: realitások és lehetőségek között) nem csak Énlakával, hanem elvi kérdésekkel is foglalkozott, a subsidiaritás, a kis lépések és a helyi lehetőségek alapján. Máthé Zsolt a két beszámoló tükrében azt a következtetetést vonta le, hogy a sikeres felújításhoz csakúgy, mint a fenntartáshoz koncepcióra, programra van szükség. Fejérdy Tamás összefoglalójában pedig azt emelte ki, hogy az értékvédő programokkal foglalkozó előadások önmagukon is túlmutató jelentősége, hogy kapcsolódnak a helyszínhez és Román Andráshoz a CIAV alapító tagjához.

„A népi építészet védelme és a vidéki létfeltételek" című szekcióülést Sergiu Nistor és Pozsony Ferenc vezette. Az elhangzott hét előadás a néprajzi vonatkozásokról, valamint a népi építészet társadalmi és gazdasági hátteréről és kapcsolatairól szólt. Az előadásokból levonható legfontosabb következtetés az volt, hogy szükség van a társtudományokra (szociológia, etnográfia, gazdaságtudományok stb.). Ezeken kívül megemlítették, hogy fontos szerepe van a helyi hatóságokkal történő együttműködésnek, és a fejlődés ütemének is. Azt is hangsúlyozták, hogy a népi örökség a nemzeti tudat fontos eleme, de figyelembe kell venni a való életet és azt, hogy az EU egyes intézkedései nem segítik a helyreállítást, tehát elsősorban a saját erőre és akaratra lehet számítani e téren.

A Benczédi Sándor vezette, a népi építészet örökségértékéről szóló szekcióban az esettanulmányok az inventarizációs eredményeket mutatták be. A Cristoph Machat által kezdeményezett és vezetett munka rövid idő alatt jelentős eredményeket hozott a szász örökség felmérésében, amit hamarosan publikálni is fognak és közkinccsé teszik. A Sebestyén József által végzett erdővidéki és Homoród megyei inventarizációs munka is nagy jelentőségű, de nagy gond, hogy ezen a területen forráshiány van. A beszélgetésben elhangzott, hogy a magyarok lakta területen végzendő felmérési munkákban hasznosítani lehetne a szász területen szerzett tapasztalatokat. Nagyon hiányzik a bemutatás és a publikálás és nagy gondot jelent, hogy sok párhuzamos program zajlik, de nincs információcsere és stratégia. Virgil Pop pedig szellemesen illusztrálta ironikus mondanivalóját a műépítészet népi építészeti hatásairól.

A Balassa M.Iván által vezetett szekció címe „A népi építészet örökségértéke" volt. A népi építészettel kapcsolatos régészeti kutatások szerepéről Benkő Elek, Kerner Gábor gazdagon és szellemesen illusztrált előadásában a lemkek (egy kevéssé ismert kárpátaljai kis népcsoportról) örökségét veszélyeztető helyi és globális tényezőkről beszélt. Furu Árpád pedig a népi építészeti tájegységeket rendszerező munkájáról számolt be (idő hiányában sajnos nagyon röviden).

Mihály Ferenc érdekes áttekintést adott az ajtók, kapuk szerkezetének és megjelenésének évszázadokat átölelő változásairól, míg Ioana Urdea, Szeben jellegzetes építészeti elemeit mutatta be. Balassa M. Iván összefoglalójában felmerült a régi dilemma, hogy a tanulmányi út a konferencia előtt, vagy után legyen.

Ana Barcza azt hangsúlyozta, hogy a népi építészet multikulturális jellege a kulcsszó szinte minden esetben. Az összehasonlító tudományok alkalmazása fontos (társadalmi, gazdasági, etnikai stb.).Marc de Caraffe a dokumentumok, adatok, anyagok és formák alkalmazására vonatkozó ismeretek szerepét hangsúlyozta. Két előadás az anyagok és formák jelentőségével, az ötödik pedig a Havasalföld roma építészetéről és annak a társadalmi változásokban gyökerező változásairól beszélt.
A szekcióülésen résztvevők azt javasolták, hogy a szabadtéri múzeumok ismeretterjesztő funkciója szerepeljen a „Torockói nyilatkozatban".

Marc de Caraffa szekcióelnöki beszámolójában a népi építészeti részletek értékeiről készített leltárok fontosságát emelte Kifejtette, hogy tudományos szempontból az lenne a leghasznosabb, ha a leltárok multidiszciplináris szemlélettel és közreműködéssel készülnének, és publikálva is lennének

Calin Hoinarescu a népi építészet védelme érdekében a kutatások nélkülözhetetlenségét, tudományos megalapozottságát hangsúlyozta. Ana Barca a falúmúzeumban történő építészeti restaurálásról, Sisa Béla pedig az in situ helyreállításokról számolt be, a magyarországi tájházak példája kapcsán.
Máthé Zsolt Csongrád védetté nyilvánításáról és 40 év ezzel kapcsolatos tapasztalatairól, tanulságairól, valamint a szakmai utánpótlás fontosságáról beszélt Viktorija Aladzic a szabadkai népi építészeti kutatásait mutatta be gazdag rajzi anyaggal illusztrálva.
Ana Barcza a nagyobb közösségi épületek közösségi hasznosítását sürgette, mert úgy ítélte meg, hogy ez a kulcsa a népi építészeti értékek megmentésének
Mányi István meggyőzően beszélt a 2001-es beregi árvíz utáni újjáépítés tanulságairól és folyamatáról. A helyreállítás során nem csak a részleteket illetően, hanem minden tekintetben tudományos megalapozottságra törekedtek (lehet, hogy új Hollókő született? - KE megjegyzése)

Szabó Bálint a záró plenáris ülésen bejelentette, hogy a konferencia kiadványába bele fognak kerülni a szekció elnöki beszámolók.
Végül Sergio Nistor és Marc de Caraffe bemutatta a „Torockói nyilatkozatot", amely a magyar, a német és a román ICOMOS nemzeti bizottságok és a CIAV jelenlévő vezetőinek közreműködésével készült. Nem véletlen tehát, hogy a dokumentum ismertetése során hangsúlyozták, hogy az, közös munka eredményeként született, amelynek megfogalmazásában a közvetítő az angol volt. A hozzászólók azt kérték, hogy a szervezők jutassák el a nyilatkozatot az illetékeseknek. A nyilatkozat preambuluma a tanácskozás és a tanulmányút során szerzett közvetlen tapasztalatok, valamint a népi építészeti örökség általános helyzetének leírása és értékelése mellett azt hangsúlyozza, hogy a népi építészeti emlékek helyreállításának, megőrzésének nélkülözhetetlen alapja az ICOMOS 1999-ben Mexikóban elfogadott Népi építészeti Kartája.
Maga a dokumentum, a többnemzetiségű környezetben lévő népi épített örökség védelmével foglalkozik. Értékeli a társadalmi, gazdasági kulturális hátteret és a népi építészeti örökség jelentőségét és hangsúlyozza az érték alapú védelmet szolgáló stratégia kialakításának szükségességét.

Kovács Erzsébet

❋

Búcsú tagtársunktól,
Jelenik Katalin építésztől

Kati!.... Szia!

Hozzád beszélek napok óta, magamban. Azzal kezdem mindig, amivel szoktam mostanában, amikor felvetted a telefont: hogy vagy? Minden esetben valami mást válaszoltál, de soha nem panaszkodtál. Legutóbb például azt felelted, hát... nem jobban. Akkor egy napod volt még hátra. Hihetetlenül erős voltál, – vagy hihetetlenül zárkózott? Bizonyos, hogy erős is voltál, meg zárkózott is, de talán jellemzőbb rád, hogy konkrét voltál. Tárgyszerű. Legalábbis én téged ilyennek ismertelek.

Valójában nem ismertelek. Évek óta dolgoztunk együtt kisebb-nagyobb megszakításokkal, amikor éppen igen, olyankor nagyon intenzíven. A magánéletedről szinte soha semmit nem mondtál, magadról annál is kevesebbet. Ennek ellenére nagyon közel éreztelek magamhoz, ha értelmezhető az a kifejezés, hogy bensőséges szakmai kapcsolat, akkor a mienk az volt. Nem hirtelen alakult ez, hanem lassan, alaposan.

A régi épületek szeretete és tisztelete mindkettőnket jellemezte, ezt nem egymástól tanultuk. Én viszont tanultam tőled szakszerűséget, körültekintést, alaposságot, következetességet. Élvezetes volt részletkérdéseket elemezni veled, formákról, anyaghasználatról diskurálni, amit a te oldaladról sok-sok tapasztalat, és biztos elméleti alap támogatott. Amúgy meg jó kedélyű voltál, a gesztusaidban mindig munkált egy kis humor, vagy irónia.

A gondolkodásod fegyelmezett volt, de az előadásmódod gyakran vibráló, rakoncátlan. Egyik témáról hirtelen egy másikra ugrottál, majd vissza kettőt és előre egyet. Mint aki öt fájlt nyit meg a gépén és párhuzamosan dolgozik velük. Gyakran kértem, hogy ne kapkodj, fejezd be, amit az előbb kezdtél... – Mi van? Nem tudsz követni?! Sokszor nevettünk ezen.

Abban, hogy meg fogsz gyógyulni, az utolsó pillanatig te magad tartottad bennem a hitet. Nem áltattál sem közvetlenül, sem közvetve azáltal, hogy magadat áltattad volna. Tárgyszerű voltál ebben is. Azzal tartottad bennem a hitet, ahogyan az utolsó pillanatig dolgoztál: figyelemmel, körültekintéssel, odaadással, pontosan... – ahogy a csillag megy... Pont úgy dolgoztál, ahogyan mindig is. Láttam, persze, hogy egyre fogysz, láttam, hogy egyre nehezebben mozogsz, de reményt leltem abban, ahogyan telefonon, interneten nyomon követed az aktuális munkánk fejleményeit, ahogyan egy-egy kérdést ugyan olyan aprólékosan és átéléssel elemeztél, mint mindig. Legutolsó beszélgetésünkre sem azért emlékszem tűélesen, mert kényszeresen ismétlem magamban – azt teszem – , hanem azért, mert fontos dolgokat mondtál. Akkor egy napod volt hátra.
Kati! Honnan volt ekkora lelki erőd?

A soron következő közös teendőnket mára beszéltük meg.

Ha megkérdeznél, biztosítanálak, hogy szépen és tartalmasan éltél –még ha ennek megítélésére én méltatlan lennék is. Egyet azonban nem tudnék elhallgatni, ha kérdeznél: milyen kár, hogy nem lehettél nagymama. Ha én ezt meg tudom ítélni, csodálatos nagymama lettél volna.

Szántó Tibor
(Elhangzott 2009. május 12.-én Jelenik Katalin sírjánál)

Jelenik Katalin az egyetem elvégzése után, 1979-ben a KÖZTI-be került, a legendás Dísz téri irodába, majd 1982-ben – a Dísz téri iroda felszámolása miatt – a PESTTERV-be ment át, ahol 1989-ig dolgozott. Ezt követően a MÉRMŰ Tervező Szövetkezetben, majd 1993-tól saját cégében, a TÉR-TÁR Mérnöki Bt-ben folytatta építésztervezői munkásságát.
A nyolcvanas években műemlékvédelmi szakmérnöki diplomát szerzett (1986) és elvégezte a MÉSZ Mesteriskoláját (1988).
1997 óta tagja volt a Magyar Építész Kamarának, 2003-ban a Műemléki tagozat elnökségi tagjává választották és 2004-től az Icomos Magyar Nemzeti Bizottságának is tagja.
Az állami tervezőirodákban elsősorban középületek tervezésével, felújításával foglalkozott, s ennek kapcsán került mind szorosabb kapcsolatba a régi épületekkel is.
Speciális területe a műemlék épületek helyreállításával járó kutatás, szakvélemény, hasznosítási koncepciótervek és felújítási tervek készítése lett.
Az utóbbi két évtizedben mintegy félszáz építészeti terv készült irányításával, többször más tervezőirodával és fiatal tervező kollégákkal is együtt dolgozott. Tervezői pályafutásának jelentős részében kastélyok, kúriák, templomok, mauzóleumok, történeti lakóházak részletes megismerését és helyreállításuk megtervezését tartotta fő feladatának, de minden kisebb és átfogóbb tervezési munkát is nagy gondossággal végzett. Többek között örökségvédelmi hatástanulmány kidolgozását (Dabas), régi temető kegyeleti parkká alakítását (Dabas), a pesti városfal dokumentálását, emléktáblák elhelyezési tervét, vagy restaurátori kérdések előkészítését éppúgy, mint alkalmanként pestkörnyéki családi házak tervezését is. A rengeteg tervezési munka közül szerencsére több meg is valósult, s ezért ezek kivitelezésének állandó figyelemmel kisérését rendkívül fontosnak tartotta.

Több éves munka kötötte Vác és környékének egyházi épületeihez, valamint Dabashoz, ahol számos kúriával foglalkozott. Különös gondossággal kezelte a turai Schossberger kastélyt, amihez másfél évtizedes kapcsolat fűzte, s nem rajta múlt, hogy a kastély helyreállítása még nem kezdődött el.
Fontosabb elkészült munkái a teljesség igénye nélkül:
Tahi, Pollack Mihály présház és nyaraló helyreállítása és bővítése vállalati továbbképző központ céljára 1985. (Pestterv keretében)
Bp. II. ker. Szilágyi fasor, Teleki Alapítvány székháza 1991. (Mérmű Szövetkezettel)
Bp. XVI. ker. Kolozs u. Hepta irodaház 1991 (Mérmű Szövetkezettel)
Pécel, Benedek u. családi ház 1995
Vác, Szeminárium, Székesegyház, Konstantin téri burkolat helyreállítása 1996-1999 (Tátrainé Patay Ágnessel),
Bp. I. ker. Szabó Ilonka u. Hipp irodaház rekonstrukció 2000-03
Nagykőrös, Halász-Tanárky kúria állagmegóvása 2001-2004
Bp. VIII. ker. Bláthy u. volt kaszinó, étterem külső felújítása 2001
Vajta, volt Zichy kastély helyreállítása egyházi továbbképző céljára, műemléki dokumentáció készítése, 2001-2003 (Szántó és Mikó Építészek Kft-vel)
Vácrátót, Vácduka, Őrbottyán, római katolikus templomainak helyreállítása 2001-07
Dabas, védett épületek helyreállítása, Halász Bálint kúria 1990-91 (Pestterv keretében), Halász Zoltán kúria 2000, Úri kaszinó 2001, Halász Móric kúria 2002
Örkény, Pálóczi Horváth kastély helyreállítása 2002-06 (munkatárs: Fekete J. Csaba)
Hollókő, népi épületek helyreállítása 2002-05
Budajenő, volt skót bencés rendház, általános iskola helyreállítása 2000-2002 (A+A Stúdió Kft-vel), valamint a melléképületek külső felújítása polgármesteri hivatal céljára 2004-07
Fiumei úti Sírkert, Ganz mauzóleum helyreállítása 1995, Batthyány mauzóleum helyreállítása 1999-2000, Deák mauzóleum helyreállítása 1999-2004
Bp. XII. ker. Farkasvölgyi út, volt rendház, Rendőrtiszti Főiskola, homlokzatok és tető helyreállítása 2003-2009

Az utóbbi időben készült, megvalósulás előtt álló tervezési munkái:
Fiumei úti Sírkert, Schlick mauzóleum helyreállítási terve 2004
Tinnye, római katolikus templom külső helyreállítási terve 2007
Cegléd Szőkehalompuszta, Kishartyáni kúria állagmegóvási terve 2006-08
Esztergom volt Fürdőszálló és Gőzfürdő, Szent István Fürdőegyüttes teljes helyreállításának műemléki tervezése 2008 (L2 építészirodával)
Tápióbicske, Bicskey kúria helyreállítási és hasznosítási terve 2008-09 (munkatársak: Mayer Brigitta és Szentgyörgyi László)
Tóalmás Wahrmann-Andrássy kastély tető helyreállítási terve 2009 (Szántó és Mikó Építészek Kft-vel)
Tura Schossberger kastély tető helyreállítási terve 2009 (Szántó és Mikó Építészek Kft-vel)

Klaniczay Péter

A polifon népi örökségvédelem
XVI. Békési Népi Építészeti Tanácskozás

2009. október 1-jére ismét hívjuk Békésre a népi építészet emlékeinek elkötelezett híveit és védőit a „Békési tanácskozásra”!

1977-ben volt ennek a tanácskozássorozatnak az első összejövetele és 2006-ben úgy tűnt, hogy a tizenötödik sorszámot viselővel véget is ért a harminc évet – és mennyi változást! – átívelő fórum. A szakmai közvélemény azonban nem hagyta annyiban, az állandó érdeklődés nyomán az ICOMOS Népi Építészeti Szakbizottsága tagsága úgy gondolta, ha már mindenki annyira akarja, meg kellene próbálni újra kezdeni, folytatni. Az előkészítés mára oda jutott, hogy közreadhatjuk ezt az előzetes értesítést, beharangozót.

A műemlékvédelem és természetesen ezen belül a népi építészet körébe tartozó építészeti örökség védelme a korábbi időkben gyakorlatilag „egyszólamú” volt – közvetlenül vagy közvetve az állam gondoskodott róla, az erre felhatalmazott hivatalon keresztül. Mára ez megszűnt, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal elsősorban hatósági feladatokat lát el és számos új „szólam” jelent meg és tartja feladatának a falusi épületek megmentését a pusztulástól. Erről a „polifon” értékvédelemről hívjuk az érdeklődőket tanácskozni.

A szervező bizottság, melynek tagja Antal Anna, Balassa M. Iván, Csökmei László, Dobos Albert, Molnárné Tarkovács Márta és Széphegyi László – a Népi Építészeti Szakbizottság tagjai – elkészítette a program tervezetét, megkezdte az előadók felkérését, és az összejövetellel kapcsolatos szervezést.

A XVI. Békési Népi Építészeti Tanácskozás október 1-jén, csütörtökön kezdődik, valamikor a késő-délelőtti, déli órákban. Ezen és a következő napon a Városi Kulturális Központban lesznek az ülések. Első estére a szokásos baráti összejövetelt tervezzük. Október 3-án, szombaton szeretnénk a korábbi jó gyakorlatot felidézni: megfelelő számú jelentkező esetén kirándulást rendezünk – melynek pontos útvonalán most dolgozunk.

Az előadók közül bírjuk Antal Anna, Balassa M. Iván, L. Balogh Krisztina, Csökmei László, Istvánfi Gyula, Kelemen Béla, Kerner Gábor, Mezős Tamás, Nyitrai Ákos, Olajos Csaba, Rajnai Gábor, Szász Gábor, Széphegyi László, Tamáska Máté és Tihanyi Csaba ígéretét. Csak néhány cím kedvcsinálóúl: Bevezetés az építészeti tér antropológiai értelmezéséhez; Építészeti értékvédelem Závodon; Miből lesz MJT?; Helyi védelem – átok vagy áldás?; Falusiak és a történeti falukép; Békési értékvédelem stb.

Köszönhetően annak, hogy sikerrel pályáztunk a Nemzeti Kulturális Alapnál, a jelenleg kalkuláció alatt lévő részvételi díj „barátságos” lesz. Úgy tervezzük, hogy még a nagy nyaralási szezon előtt ki tudjuk küldeni a végleges meghívókat, mely a programot és a részvétel feltételeit is tartalmazza. Nagyon örülnénk, hogy akinek így előzetesen is felkeltettük az érdeklődését, az, lehetőleg e-mail címével együtt, jelezze ezt a nepiepiteszet@icomos.hu címen.

Tehát, lehet máris bejegyezni a naptárakba:

2009. október 1-3 : Békési tanácskozás!

Balassa M.Iván

Ágostházi László DLA:

EMLÉKEZZÜNK RÁ, HOGY. . .

Június

június 1: **225 éve (**1784) helyezték el ünnepélyesen a *győri evangélikus „öregtemplom"* alapkövét

június 10: **95 éve** (1914) halt meg *Lechner Ödön* a magyar szecessziós építészet iskolateremtő mestere, számtalan műemlék épület tervezője

június 12: **115 éve (**1894) történt a *Budapesti kőbányai Szent László templom* (Lechner Ödön) alapkőletétele

június 13: **95 éve** (1914) történt a *Budapesti. óbudai gázgyár és lakótelepe* épületeinek (Reich Kálmán és Almási Balogh Lóránt) ünnepélyes átadása

június 22: **22 éve** (1987) halt meg *Dr. Dercsényi Dezső* művészettörténész, akadémikus, egyetemi tanár, a magyar műemlékvédelem meghatározó alkotó egyénisége, nemzetközileg is ismert tudós

június 29: **185 éve** (1824) történt a *békéscsabai evangélikus Nagytemplom* (Pumberger Ferenc és Hoffer Ferenc aradi mesterek) ünnepélyes felavatása

Július

július 9: **200 éve** (1809) történt *Zalaegerszegen a római katolikus Nagytemplom* (Tietharth József?) felszentelése

Július 14: **96 éve** (1913) született *Szakál Ernő* szobrászművész, restaurátor, a magyar műemlékvédelem iskolateremtő alkotója

július 17: **99 éve** (1910) született *Dr Dercsényi Dezső* művészettörténész, akadémikus, egyetemi tanár, a magyar műemlékvédelem meghatározó alkotó egyénisége, nemzetközileg is ismert tudós

július 28: **265 éve** (1744) történt *Óbudán a Szent Péter és Pál templom* (Paur János György) ünnepélyes alapkőletétele

45 éve (1964) volt az utolsó előadás a hajdani *budapesti Nemzeti Színház* épületében (Fellner és Helmer)

Augusztus

augusztus 1: **270 éve** (1739) történt *Szegeden a Szent Rozália-kápolna* (a mai Dóm-téren) felszentelése

augusztus 3: **265 éve** (1744) történt *Egerben a Nagyboldogasszony /ferences/ templom szentélyének* (Nietschmann Jakab ?) felszentelése

augusztus 6: **250 éve** *(1759)* történt *Sümegen a plébánia templom* felszentelése

240 éve (1769) történt a *váci Szt. Domonkos templom* („Fehérek temploma") (Kalcher Márton) felszentelése

150 éve (1859) történt a *Budapesti Dohány utcai zsinagóga* épületének (Förster Lajos) ünnepélyes avatása

augusztus 8: **165 éve** (1844) történt a *Budapest. II.ker. Frankel Leó út 54. sz. alatti Szent István Kápolna* épületének (Hild József) felszentelése

22 éve (1986) halt meg *Erdei Ferenc* Ybl-díjas építészmérnök, a magyar műemlékvédelem nagy jelentőségű alkotója

augusztus 9: **13 éve** (1994) halt meg *Dr Hajnóczi Gyula* Ybl-díjas építészmérnök, régész, a műszaki tudományok doktora, egyetemi tanár, szakíró, a magyar műemlékvédelem iskolateremtő alkotója

augusztus 14: **280 éve** (1729) történt *Márianosztrán a pálos kolostor templomának* felszentelése

augusztus 16: **125 éve** (1884) történt a *budapesti Keleti pályaudvar épületének* (Rochlitz Gyula) ünnepélyes forgalomba adása

augusztus 20: **245 éve** (1764) történt *Vácott a Diadalív* (Osvald Gáspár) építési munkáinak befejezése

230 éve (1779) történt *Gyöngyösön a Szent Erzsébet templom* átépítés (Qadri Kristóf) utáni újraszentelése

160 éve (1849) történt a *budapesti Lánchíd* (Clark Ádám) ünnepélyes forgalomba adása

105 éve (1904) történt *Dunaharasztiban* a neogótikus *római katolikus templom* épületének (Jendrassik Alfréd) felszentelése

augusztus 23: **180 éve** (1829) történt *Kecskeméten a görögkatolikus templom* felszentelése

augusztus 28: **76 éve** (1933) született *Erdei Ferenc* Ybl-díjas építészmérnök, a magyar Műemlékvédelem nagy jelentőségű alkotója

augusztus 30: **210 éve** (1799) történt *Szegeden az eredeti városháza* (Balla Antal) alapkőletétele

Európai Örökség Helyszín

Vitéz János Studioloja az esztergomi Vármúzeumban

2009. május 13-án mutatták be a nagyközönségnek a reneszánsz erényeket ábrázoló falképeket és a bizánci művészet hatásait tükröző híres "esztergomi oroszlánokat", az újonnan lefedett Fehér toronyból lepillantva pedig lenyűgöző körpanorámában gyönyörködhetnek a vendégek az esztergomi Vármúzeumban. Az intézmény lakótornyának új tetejét, valamint az elkészült festett töredékekből összeállított kiállítást Schneider Márta kulturális szakállamtitkár adta át ünnepélyes keretek között.
A reneszánsz Vitéz János Studiolo a benne rejlő freskó-együttessel 2008-ban elnyerte az *Európai örökségi helyszín* kitüntető címet. A megnyitón a szakállamtitkár átadta az ezt jelző táblát, valamint leleplezte Vitéz János, a kiváló reneszánsz tudós és humanista emléke előtt tisztelgő emléktáblát is.

A királyi palota épületegyüttese a benne lévő reneszánsz emlékekkel, Vitéz János esztergomi érsek itteni tevékenységével, szellemiségével rászolgált a megkülönböztetett figyelemre és a kiemelkedő nagyságú, 112 millió forintos támogatásra, mellyel az Oktatási és Kulturális Minisztérium támogatta a torony lefedését, újjászületését a "Reneszánsz év 2008" keretében.
Ezt indokolta a reneszánsz falfestmények beázás miatti veszélyeztetettsége is, valamint az újabb kutatások eredményei nyomán a restaurálás felgyorsításának igénye.

A palotában a beruházásnak köszönhetően befejeződött a Fehér torony lefedése és elkészült az eredetileg három évesre tervezett restaurálási program első része az izgalmas falképekkel díszített Vitéz Studioloban. A lakótoronyban és a kápolnában található kimagasló nemzetközi színvonalú freskók restaurálásával, ha a támogatás idén is folytatódna – melyre a kitüntető *Európai örökségi helyszín* cím is ad reményt - 2011 végére készülnének el a szakemberek.

A lakótorony, az ún. "Fehér torony**"** eredeti funkciója - ahogy ez a nevéből is kitűnik - a vár mindenkori urainak (Árpád-házi királyaink, majd az esztergomi érsekek) lakóhelye. A torony eredetileg több emeleti szinttel rendelkezett, süvegtetős lefedéssel. Vitéz János esztergomi érseksége alatt a lakótoronyban saját dolgozószobáját, illetve könyvtárszobáját rendezte be, reneszánsz falfestéssel díszítette a középkori teret. Megrendelésére készültek el a reneszánsz erényeket ábrázoló falképek, melyek készítői a firenzei Filippo Lippi festőiskolájához köthetők, készítési idejük 1466-67-ra tehető, az Accademia Istropolitana megnyitásának idejére.

A négy megmaradt erény egyike a *Mértékletesség* az utóbbi évek restaurálásának köszönhetően szenzációnak számító felfedezést sejtet:

A falképpel több éve foglalkozó kutatók szerint a falkép készítője Botticelli lehetett.

A lakótorony I. emeleti szintjén (Vitéz Studiolo) 2001 óta folyik a rendkívül rossz állapotban lévő, többszörösen átdolgozott falképek tudományos vizsgálata, kutatása, tisztítása és restaurálása. A jelenleg folyó restaurálásnak köszönhetően, - mely során folyamatosan távolítják el a falképre később rákerült átfestéseket -, láthatóvá válnak az eredeti rétegek és vonalak, a szakembereket is meglepő kvalitásban.
2008-ban kezdődött a torony lefedésének tervezése és kivitelezése, melynek fő célja az "Erények" freskócsoport végleges, ázástól való védelme.
A különleges nap alkalmával, a jelenlévők betekinthettek a restaurátor műhelyébe, megtekinthették a restaurálás alatt álló Erényeket, valamint gyönyörködhettek a már letisztított *„Mértékletesség"* légies figurájában, valamint a kápolnában elkészült, francia mester keze munkáját dicsérő, 1180 körüli híres *oroszlán* freskóban.

Schneider Márta kulturális államtitkárt és a meghívott vendégeket Wierdl Zsuzsa vezető restaurátor, és Dr. Prokopp Mária művészettörténész professzor vezették végig az egyedülálló történeti és művészeti értéket képviselő termeken, a studioloba vezető kettős kapu termében megnyílt kiállításon, részletesen bemutatva az eddigi kutatási munkákat. A már elkészült letisztított, restaurált, a kápolnához tartozó középkori, valamint a studiolohoz tartozó reneszánsz, szemet gyönyörködtető festett töredékeket mostantól a mindenkori múzeumi nyitva tartás alatt csodálhatja meg a látogató.

(OKM közlemény részbeni felhasználásával - fotók: Gordon Eszter)

ICOMOS Híradó, a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei
Szerkesztőség: 1014 Budapest, Szentháromság tér 6.
Levélcím: 1535 Budapest, Pf. 721. Telefon/fax: 212-76-15
E-mail: secretariat@icomos.hu
Honlap: www.icomos.hu
Kiadja a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal
Szerkesztő: Keller Annamária
Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság tagságával járó előnyök:
- állandó informáltság a műemlékvédelem hazai és nemzetközi eseményeiről, pályázatairól, ösztöndíjairól, stb. az ICOMOS honlap (www.icomos.hu), az ICOMOS Híradó és az ICOMOS News/Nouvelles ICOMOS révén
- ingyenes belépésre jogosító tagsági kártya a világ legtöbb múzeumába, műemlékébe, romterületére
- az UNESCO/ICOMOS Dokumentációs Központjának szabad használata

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság pártoló Jogi tagja:
Kulturális Örökségvédelmi Hivatal